

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI
FOSTA SECȚIE A TREIA

CAUZA TĂTAR ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

(Cererea nr. 67021/01)

*Această versiune a fost rectificată în conformitate cu art. 81 din
Regulamentul Curții la 17 martie 2009*

Hotărâre

Strasbourg

27 ianuarie 2009

Hotărârea poate suferi modificări de formă.

În cauza Tătar împotriva României,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a treia), reunită într-o cameră compusă din Boštjan M. Zupančič, *președinte*, Corneliu Bîrsan, Elisabet Fura-Sandström, Alvina Gyulumyan, Egbert Myjer, Ineta Ziemele, Isabelle Berro-Lefevre, *judcători*, și Stanley Naismith, *grefier adjunct de secție*,

după ce a deliberat în camera de consiliu, la 9 decembrie 2008,
pronunță prezenta hotărâre, adoptată la aceeași dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află cererea nr. 67021/02 îndreptată împotriva României prin care doi resortisanți ai acestui stat, domnii Vasile Gheorghe Tătar și Paul Tătar („reclamanții”), au sesizat Curtea la 17 iulie 2000 în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („convenția”).

2. Reclamanții, care beneficiază de asistență judiciară, sunt reprezentați de Diana Olivia Hatneanu, avocat în București, Raluca Cojocaru Stăncescu, jurist la organizația neguvernamentală APADOR-CH, Stephen Fietta și Ram Murali, avocați în Londra. Guvernul român („Guvernul”) este reprezentat de agentul guvernamental, domnul Răzvan-Horațiu Radu, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe.¹

3. Reclamanții susțin că procedeul tehnologic folosit de societatea S.C. *Aurul* Baia Mare S.A. reprezintă un pericol pentru viața acestora. De asemenea, aceștia reclamă pasivitatea autorităților față de această situație și față de numeroasele plângeri formulate de primul reclamant.

4. Prin decizia din 5 iulie 2007, camera a declarat cererea admisibilă și a considerat că ar fi oportună o ședință rezervată problemelor de fond (art. 54 § 3 din regulament).

5. Atât reclamanții, cât și Guvernul au depus observații scrise complementare (art. 59 § 1 din regulament). Fiecare dintre părți a prezentat comentarii scrise cu privire la observațiile celeilalte părți.

6. La 23 octombrie 2007, la Strasbourg, a avut loc o ședință publică la Palatul Drepturilor

Omului (art. 59 § 3 din regulament).

S-au prezentat:

– pentru Guvern

domnii R.-H. Radu, agent guvernamental,

consilier;

H. Rogoveanu,

doamnele I. Ilie,

I. Popescu,

I. Chidu

consilieri;

– pentru reclamantii

domnii D.-O. Hatneanu,

S. Fietta,

consilieri,

doamnele R. Stăncescu-Cojocaru,

R. Murali,

consilieri;

domnul V.G. Tătar,

reclamant.

ÎN FAPT

I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI

7. Reclamantii, domnii Vasile Gheorghe Tătar și Paul Tătar, tată și fiu, sunt resortisanți români născuți în 1947 și, respectiv, 1979. La momentul faptelor, aceștia locuiau în Baia Mare, într-un cartier de locuințe situat în vecinătatea exploatării miniere aurifere aparținând societății „Aurul” Baia Mare S.A., la 100 m de uzina de extracție și de iazul de decantare Săsar (25 hectare) și la 8,5 km de celelalte iazuri de decantare. În 2005, cel de-al doilea reclamant a părăsit Baia Mare. În prezent, acesta locuiește în Cluj-Napoca.

A. Activitatea societății „Aurul” Baia Mare S.A. și contextul ecologic

8. S.C. *Aurul* Baia Mare S.A. (denumită în continuare „Aurul”) este o societate pe acțiuni, înființată la 4 aprilie 1996 și deținută de cinci societăți: *Esmeralda Exploration Limited*, din Australia, *Regia Autonomă a Plumbului și Zincului*, societate publică de gestionare a bunurilor de stat, și alte trei societăți române pe acțiuni, *Geomina S.A.*, *Institutul de cercetări și proiectări miniere S.A.* și *Uzina de utilaj minier și reparații S.A.* Obiectul activității societății *Aurul* îl reprezenta exploatarea minereurilor sterile neferoase. La 18 decembrie 2001, printr-o cesiune a activelor, societatea *Aurul* a fost înlocuită de o nouă societate, *Transgold S.A.* În ianuarie 2006, ca urmare a unei noi cesiuni, exploatarea minereurilor sterile neferoase i-a revenit unei noi societăți comerciale, *S.C. Romalbyn Mining S.R.L.*

9. Conform unui studiu de impact asupra mediului realizat de Institutul de Cercetare din cadrul Ministerului Mediului în 1993, solul și apele subterane din această regiune erau deja foarte poluate în 1990; cantitatea de pulberi industriale și de dioxid de sulf (care stau la originea ploilor acide) conținută în aer depășea cu mult cantitatea admisă la nivel mondial; de asemenea, nivelul metalelor grele în sol depășea pragurile admise; apele râurilor erau considerate degradate. Situația era identică în cazul apelor subterane. Un alt studiu de impact asupra mediului, realizat în 2001, a confirmat depășirea pragurilor de poluare, în special în regiunea de exploatare a uzinei Săsar (poluarea solului, a aerului și a apelor subterane și de suprafață). Din punct de vedere climatic, regiunea respectivă este o regiune bogată în

precipitații (aproximativ 900 mm/an, cu o medie anuală de 140 de zile cu ploi).

10. Un raport al Programului Națiunilor Unite pentru Mediu/Biroul de Coordonare a Afacerilor Umanitare (UNEP/OCHA) realizat în martie 2000 în scopul identificării consecințelor accidentului ecologic din ianuarie 2000 (a se vedea infra, pct. 21-29), descrie această regiune ca poluată urmare a unei activități industriale intense. Conform aceluiași raport, în cadrul unui studiu intitulat „*Concerns for Europe Tomorrow*”, Organizația Mondială a Sănătății („OMS”) a identificat Baia Mare ca un „punct fierbinte” în ceea ce privește poluarea.

B. Tehnologia de exploatare și normele pentru gestionarea ecologică a industriei miniere

11. Exploatarea minereurilor în iazurile de decantare Săsar, Flotația Centrală și Bozânta (aproximativ 15 milioane de tone) se baza pe o tehnologie nouă, denumită „cu circuit închis”, care, în principiu, trebuia să împiedice orice deversare a deșeurilor în mediul înconjurător. Înainte de tratarea în uzină, minereul trebuie depus într-unul dintre iazuri și supus separării și extracției prin dizolvare (prespălare) cu cianură de sodiu. În cele din urmă, minereul care rezultă din acest ultim proces trebuie să ajungă la uzina Săsar, pentru a fi supus procesului de extracție. Conform autorilor unuia dintre studiile de impact asupra mediului, această tehnologie a fost deja folosită de societatea comercială australiană în Canada, în Africa de Sud, în Ghana și în Australia.

12. În 1995, Agenția australiană pentru protecția mediului a adoptat o serie de standarde generale de gestiune ecologică a industriei miniere (*Best practice environmental management in mining*). Aceste standarde defineau normele care trebuiau respectate pentru gestionarea deșeurilor, alegerea locației pentru desfășurarea activității tehnologice, verificarea compatibilității sale cu terenul și apa, desfășurarea și monitorizarea sa.

C. Studiul de impact asupra mediului realizat în 1993 (rezumat)

13. Acest studiu presupune o evaluare generală a impactului asupra mediului pe care îl are tehnologia folosită pentru tratarea minereurilor de aur în regiunea Baia Mare. Astfel cum subliniază autorii, acest studiu reprezenta o condiție pentru obținerea autorizației de mediu. Conform concluziilor sale, documentația prezentată de societatea comercială australiană implicată în elaborarea și punerea în aplicare a proiectului tehnologic nu era conformă standardelor legislative române. Punerea sa în conformitate cu standardele interne a fost încredințată Institutului de Cercetări Miniere din Baia Mare.

14. La capitolul intitulat „Habitat și peisaj”, se precizează că iazul de decantare și uzina de extracție Săsar se situează la 100 m de un drum național din vecinătatea unui cartier de locuințe și că Flotația Centrală este situată, înspre nord, aproape de o cale ferată, în vecinătatea locuințelor din satul Tăuții de Sus, și înspre sud, în vecinătatea locuințelor din Satul Nou. În ceea ce privește iazul de decantare Bozânta, acesta este situat la 5 km de orașul Baia Mare și la 500 m de satul Bozânta Mare.

15. În ceea ce privește nivelul de poluare deja existent, autorii studiului recunosc Baia Mare ca un oraș industrial poluat, ca urmare a unei activități industriale intense, în special în domeniul minier. Pentru autorii studiului, vechea uzină de extracție Săsar reprezenta deja o sursă de poluare pentru aer și sol și afecta calitatea vieții în orașul Baia Mare.

16. Printre riscurile și pericolele legate de folosirea tehnologiei în cauză, autorii studiului menționează contaminarea apelor de suprafață și a apelor subterane cu cianură de sodiu. Conform acestora, o astfel de contaminare se putea produce ca urmare a unui accident (de

exemplu, surpare de teren) care să afecteze digurile iazurilor, a unei infiltrări de apă cianurată în fundul iazului sau a unor scurgeri de ape cianurate la momentul trecerii prin conducte.

17. Având în vedere proximitatea cu cartierul de locuințe din Baia Mare, iazul Săsar era considerat ca o sursă potențială de poluare fonică (din cauza funcționării motoarelor diferitelor utilaje) și atmosferică (din cauza aerosolilor care conțin cianură de sodiu și a pulberilor, ambele având ca efect iritația căilor respiratorii). În funcție de direcția și de intensitatea vântului, picăturile de apă cianurată se puteau îndrepta, conform studiului, către zonele locuite situate în vecinătatea exploatării și puteau avea efecte dăunătoare pentru sănătatea umană.

18. Cu toate acestea, în cadrul analizei efectelor cianurii de sodiu asupra sănătății oamenilor, autorii studiului nu au identificat nici un risc de otrăvire, cu condiția ca exploatarea să se desfășoare conform standardelor și fără nici un accident. S-au exprimat îndoieli cu privire la impactul acestei tehnologii asupra mediului, în special legate de imposibilitatea de a evalua amploarea noxelor generate de activitatea uzinei (aerosoli care conțin cianură de sodiu, praf, zgomot și vibrații). S-au exprimat îndoieli cu privire la contactul păsărilor migratoare cu apa iazurilor de decantare, care conține cianură de sodiu. Acest lucru putea genera o mortalitate în masă.

19. Concluziile specialiștilor Institutului se bazează pe avantajele economice și sociale menționate și pe faptul că, în municipiul Baia Mare – regiune prevăzută cu o vastă rețea rutieră care deservea deja alte activități industriale (industrie minieră și de prelucrare a minereurilor neferoase) sau agricole și unde densitatea populației era ridicată – activitatea în cauză nu putea influența în „mod semnificativ caracteristicile actuale ale regiunii”.

D. Interesele și avantajele economice și ecologice atribuite proiectului

20. Conform specialiștilor care au realizat studiul de impact asupra mediului din 1993, investiția societății australiene trebuia considerată oportună deoarece, conform estimărilor acestora, puteau fi extrase astfel 8 035 kilograme de aur și 76 135 kilograme de argint, profitul statului român fiind estimat la 8,8 milioane de dolari americani („USD”). De asemenea, autorii studiului menționau alte beneficii decât cele de ordin financiar, în special crearea a aproximativ 54 de noi locuri de muncă, formarea personalului cu privire la utilizarea unor metode moderne de lucru și afluența de investitori în regiunea Baia Mare. Conform concluziilor aceluiași studiu, asanarea unei suprafețe întinse de teren alocate depozitului de minereuri, și anume cele 70 de hectare ocupate de iazurile Săsar și Flotația Centrală, precum și transferul acestor minereuri în afara orașului Baia Mare reprezentau principalele avantaje ecologice ale acestui proiect industrial. Autorii studiului considerau drept un alt avantaj durata de viață limitată a proiectului (2 ani și jumătate pentru iazul Săsar și 7 ani și jumătate pentru uzina de extracție Săsar, precum și pentru noul iaz Bozânta).

E. Accesul la informație și participarea publicului la procesul decizional prealabil emiterii autorizației de mediu

21. Autorizația pentru reconstrucția iazurilor Săsar și Bozânta a fost acordată la 23 aprilie 1997. La 30 decembrie 1998, Ministerul Muncii și Ministerul Sănătății au autorizat societatea *Aurul* să utilizeze cianura de sodiu, precum și alte substanțe chimice în procesul tehnologic de extracție. La 3 iunie 1999, a fost publicată în *Monitorul Oficial* o hotărâre de Guvern prin care se acorda o licență de concesiune pentru exploatarea iazurilor de decantare Săsar și Flotația Centrală (care reprezentau o suprafață totală de 71,4 hectare) în favoarea societății *Aurul*. În conformitate cu art. 16 din licența de exploatare, titularul era obligat să protejeze

mediul printr-o serie de măsuri precum utilizarea unei tehnologii corespunzătoare pentru protecția apelor, epurarea apelor uzate, utilizarea unui procedeu tehnologic care să nu genereze noxe sau acid cianhidric etc.

22. La 4 februarie 1999, societatea *Aurul* a anunțat, într-un ziar local, existența unei cereri de autorizație de mediu formulate privind iazurile Bozânta și Săsar, precum și uzina de extracție. Din raportul de expertiză tehnică efectuat la 15 iunie 2001, la cererea Poliției Maramureș, rezultă că activitatea efectivă de exploatare a început după 11 iunie 1999, iar capacitatea de producție era deja depășită cu 75% spre sfârșitul anului. Guvernul a depus la dosar o copie a acestui raport. La 23 august 1999, Primăria municipiului Baia Mare a autorizat funcționarea exploatării sub rezerva obținerii unei autorizații de mediu. Această din urmă autorizație a fost emisă la 21 decembrie 1999. Data menționată marchează momentul în care societatea *Aurul* și-a început în mod oficial activitatea de exploatare.

23. În urma audierii în fața Curții, Guvernul a depus la dosar o copie a celor două procese-verbale (parțial ilizibile), redactate la 24 noiembrie 1999 și 3 decembrie 1999, privind dezbaterea publică referitoare la autorizația de mediu. Primul proces-verbal nu menționează autorul și nu prezintă nici o semnătură. Rezultă din conținutul său că zece persoane au participat la dezbateri și că cel puțin cinci dintre acestea au adresat întrebări legate de pericolul pe care îl reprezintă folosirea tehnologiei în cauză pentru mediu, precum și pentru sănătatea acestora. Nu reiese din dosar că organizatorii au răspuns acestor întrebări.

24. Se pare că cel de-al doilea proces-verbal a fost redactat de un reprezentant al Autorității pentru Protecția Mediului, dar acesta nu prezintă nici o semnătură și nici o ștampilă a instituției în cauză. Reiese că unsprezece persoane au adresat diferite întrebări, în special privind calitatea apei în cazul autorizării activității industriale menționate. Participanții V.S. și P.A. și-au exprimat îngrijorarea cu privire la efectele acestei activități asupra florei și faunei. În cele din urmă, o altă întrebare se referea la existența unui studiu de impact asupra mediului. Reiese din copia procesului-verbal că reprezentantul Autorității pentru Protecția Mediului i-a asigurat pe participanți că nu există nici un indiciu care să conducă la presupunerea existenței în atmosferă a unor pulberi în suspensie. Cu această ocazie, nu a fost prezentat nici un studiu de impact asupra mediului.

F. Accidentul ecologic din 30 ianuarie 2000, consecințele și cauzele sale

25. La 30 ianuarie 2000, o mare cantitate de apă poluată (estimată la aproape 100 000 mc) care conținea, printre altele, cianură de sodiu a fost deversată în râul Săsar, apoi în râurile Lăpuș și Someș. Apa poluată din Someș a fost deversată în râul Tisa. Deplasându-se cu o viteză de 2,1-2,4 km/h, aceasta a traversat granița dintre România și Ungaria (la Tszalok), a trecut pe lângă Szolnok, a traversat granița dintre România și Serbia și Muntenegru, aproape de Belgrad, și a intrat din nou pe teritoriul României, la Porțile de Fier, pentru a se deversa ulterior în Dunăre. În 14 zile, apa poluată a parcurs 800 km. În cele din urmă, aceasta s-a deversat în Marea Neagră, prin Delta Dunării.

26. Conform raportului UNEP/OCHA, concentrația de cianură de sodiu din aceste ape industriale era de aproximativ 400 mg/l, dintre care 120 mg/l reprezentau cianuri libere. Cantitatea de cianuri emise era estimată între 50 și 100 tone, la care se adăugau metalele grele eliberate. În zona de exploatare a iazurilor aparținând societății *Aurul*, se înregistra o concentrație ridicată de cianuri libere (între 66 mg/l și 81 mg/l), precum și de zinc, cupru, fier și magneziu. În afară de concentrațiile de cianură de sodiu înregistrate în Ungaria și în Serbia și Muntenegru, echipa Națiunilor Unite a detectat o anumită concentrație de cianură în Delta Dunării (la Cheatal Izmail, o concentrație de 0,058 mg/l).

27. Conform raportului Task Force Baia Mare, realizat în decembrie 2000 la cererea

comisarului pentru mediu al Uniunii Europene, minele abandonate reprezintă un risc real și important pentru sănătatea oamenilor, în special pentru populațiile care trăiesc în vecinătatea acestora (a se vedea infra, pct. 21 și urm.). Conform susținerilor delegației care a realizat acest studiu, în principiu, statele trebuie să ia toate măsurile necesare pentru a asigura protecția adecvată a mediului în această situație (supraveghere, închidere și reparații imediate). Un comunicat de presă atașat acestui raport de studiu includea exploatarea societății *Aurul* în categoria activităților miniere „cu risc ridicat”.

28. Conform concluziilor raportului Task Force, nu au existat probe directe ale consecințelor asupra sănătății populației. Conform estimărilor efectuate de către autorii raportului, aproximativ 1 000 de tone de pește au fost otrăvite în râurile Lăpuș, Tisa și Someș. Ungaria a suportat importante pagube în domeniul piscicol. 1 240 de tone de pește au fost otrăvite: în principal crap, dar și specii protejate pe cale de dispariție, precum somonul de Dunăre, sau anumite specii de sturioni. Conform concluziilor din raport, alte trei specii de pești au fost eliminate în totalitate. Anumite specii de organisme vii, precum planctonurile, au fost otrăvite și au dispărut în totalitate. Altele, precum moluștele, au dispărut parțial. Vidrele s-au numărat, de asemenea, printre victimele accidentului.

29. Acest accident ecologic a afectat, de asemenea, Serbia și Muntenegru, dar, conform autorilor raportului Task Force, într-o mai mică măsură în ceea ce privește efectele directe asupra mediului. Examenle de laborator au evidențiat o otrăvire parțială a anumitor specii de pești.

30. De asemenea, raportul Task Force indică o contaminare a izvoarelor în regiunea Bozânta Mare, dar precizează faptul că autoritățile le-au furnizat locuitorilor apă potabilă. Conform raportului, există în continuare o incertitudine cu privire la efectele pe termen lung ale accidentului, din cauza dispersării cianurii de sodiu (care nu este totuși bioacumulabilă), precum și a metalelor grele depuse în sol în urma accidentului. De asemenea, autorii raportului Organizației Națiunilor Unite au indicat faptul că, în regiunea satului Bozânta Mare, poluarea generată de activitățile miniere ar putea avea un impact important, pe termen lung, asupra sănătății populației, ca urmare a unei expuneri excesive la cianuri și metale grele.

31. Principalele efecte socio-economice imediate ale accidentului s-au manifestat în principal pe piața forței de muncă (în special în ceea ce privește angajații societății *Aurul* și ai societăților contractante), în domeniul piscicol (în special în Ungaria, ca urmare a diminuării numărului licențelor de pescuit), în domeniul turismului (ca urmare a mediatizării accidentului). Operațiunile pe care autoritățile au fost obligate să le întreprindă (transportul peștilor morți, distribuirea de apă potabilă, monitorizarea consecințelor și cercetări) au generat, la rândul lor, costuri imediate.

32. În ceea ce privește cauzele accidentului, autorii raportului Task Force au identificat trei dintre acestea. O primă cauză a fost folosirea unei tehnologii de extragere a aurului bazată pe un proiect inadecvat de construcție a iazurilor de decantare. Principala critică se referea la absența unui sistem de deversare în caz de urgență. O a doua cauză a fost autorizarea planurilor de construcție inadecvate și neadaptate la condițiile climatice specifice ale regiunii. Aceeași concluzie este reluată de raportul UNEP/OCHA, care evidențiază existența, contrară principiului de bază al tehnologiei „circuit închis”, a două „deschideri” în iazuri. Conform autorilor raportului, aceasta ar permite eliberarea necontrolată a unor cantități de cianură de sodiu în aer sau în apele subterane. În cele din urmă, o a treia cauză a reprezintă monitorizarea defectuoasă a amenajării iazurilor, a funcționării tehnologiei folosite și a întreținerii instalațiilor. Conform autorilor raportului, factorul meteorologic este doar parțial responsabil de producerea accidentului, iar condițiile meteorologice erau nefavorabile, dar nu excepționale. Monitorizarea operațiunilor, în special controlul nivelului de apă în iazuri, a fost efectuată de către angajații societății *Aurul*, care s-au limitat la o supraveghere vizuală.

G. Recomandări de bună practică

33. Ca urmare a acestui accident ecologic, au fost organizate mai multe seminarii și conferințe internaționale având ca obiect riscurile pe care activitatea de extracție a minereurilor neferoase le poate presupune pentru sănătatea oamenilor, precum și pentru mediu. De asemenea, începând cu mai 2000, au fost realizate, la inițiativa UNEP, o serie de studii și de rapoarte științifice care analizează consecințele accidentului de la Baia Mare din 30 ianuarie 2000. Unul dintre aceste studii, realizat la 25 mai 2000 de către École des Mines din Paris, a pus bazele creării unui cod care reunește principiile generale ale gestionării activităților care presupun folosirea cianurii de sodiu. În mai 2002, ca urmare a aceleiași inițiative a UNEP, a fost creată o codificare internațională de gestionare a cianurii, care se referă exclusiv la gestionarea securizată a cianurii produse, transportate și folosite pentru recuperarea aurului în reziduurile cianurării și în produsele din extracția prin dizolvare. De asemenea, acest instrument definește obligațiile legate de garanțiile financiare, de prevenirea accidentelor, de ajutoarele de urgență, de formare, de comunicarea informațiilor, de implicarea părților interesate și de procedurile de verificare a conformității.

34. La 24 septembrie 2007, Guvernul a depus la dosarul cererii mai multe documente pentru ședința din 23 octombrie 2007. Este vorba de aproximativ 2 000 de pagini de documente, majoritatea făcând parte dintr-un dosar penal (nr. 139/P/2002) având ca obiect ancheta privind accidentul ecologic din ianuarie 2000: studii de impact asupra mediului, ordonanțe emise de diferite parchete, declarații ale martorilor, procese-verbale referitoare la începutul activității societății *Aurul*, copie a raportului Task Force, comunicări între autoritățile române și cele maghiare, copii ale studiilor de impact realizate de o societate românească pe acțiuni, CAST SA.

H. Litigiul privind activitatea uzinei „Aurul” Baia Mare SA

a) Plângerile administrative

35. În urma accidentului ecologic din 2000, primul reclamant a sesizat autorități administrative (Ministerul Mediului, Primăria municipiului Baia Mare, Delegația Comisiei Europene în România, Cabinetul Primului-ministru, Președintele României, Prefectura Maramureș) cu mai multe plângeri privind riscul la care acesta și familia acestuia erau expuși ca urmare a folosirii de către societatea *Aurul* (o parte a activității acesteia desfășurându-se în vecinătatea domiciliului lor) a unui procedeu tehnologic bazat pe folosirea cianurii de sodiu.

36. În plângerile sale, acesta le solicita autorităților să efectueze o investigație în scopul verificării conformității activității în cauză cu normele legale și a deținerii de către societatea *Aurul* a unei licențe de exploatare valide.

37. Prin scrisoarea din 5 martie 2002, Consiliul Județean Maramureș l-a informat pe primul reclamant de faptul că societatea *Transgold* nu obținuse încă licența de exploatare.

38. La 1 aprilie 2002, reprezentanții Ministerului Mediului i-au răspuns că societatea *Transgold* funcționa în temeiul unei licențe de exploatare legale.

39. La 29 aprilie 2002, Primăria municipiului Baia Mare i-a trimis acestei ultime societăți o scrisoare prin care îi solicita să efectueze demersurile necesare pentru obținerea unei licențe de exploatare.

40. La 26 septembrie 2003, Garda de Mediu l-a informat pe primul reclamant de faptul că procedeu tehnologic folosit de societate a evoluat considerabil și că, în ceea ce privește protecția mediului, exploatarea se desfășura în deplină siguranță.

41. Prin scrisoarea din 27 noiembrie 2003, Ministerul Mediului l-a informat pe primul reclamant că activitățile societății *Transgold* nu reprezentau nici un pericol pentru sănătatea publică și că tehnologia respectivă era folosită și în alte state.

b) Plângerile penale

42. În 2000, primul reclamant a depus plângeri penale împotriva membrilor conducerii uzinei la Parchetul de pe lângă Judecătoria Baia Mare, la Parchetul de pe lângă Tribunalul Maramureș, la Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție și la Ministerul Justiției.

43. Acesta denunța atât pericolul pe care tehnologia în litigiu îl reprezenta pentru sănătatea locuitorilor orașului Baia Mare, cât și riscurile pentru mediu și agravarea stării de sănătate a fiului său, care suferea de astm.

44. La 5 decembrie 2000, Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție l-a informat pe primul reclamant că plângerea acestuia a fost trimisă Parchetului de pe lângă Tribunalul Maramureș pentru a fi instrumentată.

45. Prin scrisoarea din 20 decembrie 2000, după ce a solicitat informații de la Ministerul Mediului, Parchetul de pe lângă Tribunalul Maramureș i-a trimis primului reclamant o copie a răspunsului primit. Conform informațiilor prezentate de Ministerul Mediului la 18 decembrie 2000, nu exista nici un risc de poluare legat de procedeul tehnologic folosit de societate.

46. La 9 februarie 2001, Ministerul Justiției l-a informat pe primul reclamant că plângerea acestuia a fost trimisă Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție pentru a fi instrumentată.

47. Prin ordonanța din 20 noiembrie 2001, Parchetul de pe lângă Tribunalul Maramureș nu s-a pronunțat cu privire la accidentul din 30 ianuarie 2000 pe motiv că faptele invocate de primul reclamant nu reprezentau infracțiuni în sensul Codului penal român.

48. La 22 februarie, 11 martie și 28 martie 2002, Curtea Supremă de Justiție s-a declarat necompetentă în speță și a respins plângerea primului reclamant.

49. Prin ordonanțele din 6 și 8 martie 2002, Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție a trimis plângerea primului reclamant în fața Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Cluj pentru instrumentare.

50. O nouă plângere introdusă în 2005 de primul reclamant și prin care se denunța pericolul pe care activitatea tehnologică în cauză îl reprezenta pentru sănătatea și viața populației a făcut obiectul unui dosar penal (67/III/2005). Nici o ordonanță nu a fost emisă cu privire la această plângere.

c) Dosarul penal nr. 139/P/2002

51. La 22 februarie 2000, Parchetul de pe lângă Tribunalul Maramureș a deschis din oficiu o anchetă în cazul unei poluări accidentale [art. 85 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 137/1995]. Această anchetă îi viza pe membrii consiliului de administrație ai societății *Aurul*. La 25 iulie 2002, Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție a infirmat rezoluția de neîncepere a urmăririi penale din 3 decembrie 2001 și a ordonat Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Cluj să reexamineze cauza.

52. La 12 decembrie 2002, Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Cluj a reținut forța majoră determinată de condițiile meteorologice nefavorabile (creșterea bruscă a temperaturii, urmată de o ploaie puternică) și a emis o rezoluție de neîncepere a urmăririi penale față de M.N.N. (director al societății *Aurul S.A.*).

53. La 29 ianuarie 2003, Procurorul șef al Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție a infirmat această ultimă rezoluție și a solicitat Parchetului reluarea urmăririi penale.

I. Studiul de impact asupra mediului realizat în 2001 (rezumat)

54. Un al doilea studiu de impact asupra mediului a fost realizat în 2001, la cererea societății *Aurul*, de către Centrul de Mediu și Sănătate Cluj, Institutul de Sănătate Publică București, Institutul de Cercetare - Dezvoltare pentru Ecologie Industrială București și Biroul de Medicină și Mediu din Cluj-Napoca. În ceea ce privește impactul pe care cianura de sodiu îl poate avea asupra sănătății oamenilor, autorii acestui studiu indică faptul că prezența acesteia în organismul uman duce la afecțiuni ale sistemelor cardiovascular și nervos central; intoxicarea cu cianură de sodiu provoacă stare de comă, convulsii și aritmie cardiacă. Expunerea la cianură poate provoca și tulburări neurologice și hipotiroidie. De asemenea, se precizează faptul că expunerea excesivă a aparatului respirator la cianura de sodiu poate avea efecte negative asupra sănătății (astm profesional și pneumopatii) și că expunerea la cantități însemnate de izocianat și infecțiile căilor respiratorii superioare reprezintă factori care favorizează apariția astmului. Conform concluziilor raportului, expunerea la o cantitate de 0,020 ppm de izocianat este suficientă pentru a afecta aparatul respirator.

55. Făcând referire la activitatea specifică a societății *Aurul*, după o analiză în detaliu a procedurii tehnologice, studiul a identificat câteva riscuri potențiale pentru sănătatea oamenilor și pentru ecosistem. Un risc eventual se referea la „transportul” aerosolilor conținând cianură de sodiu către zonele locuite. În ceea ce privește apele subterane, raportul stabilea o poluare excesivă, în special în vecinătatea iazurilor de decantare Săsar și Bozânta, din cauza prezenței plumbului. Se constata o depășire a pragului limită de poluare cu cianură de sodiu în apele subterane. În ceea ce privește poluarea solului din vecinătatea uzinei Săsar, raportul menționa o „depășire a concentrațiilor maxime admise”. În ceea ce privește expunerea la plumb a copiilor cu vârsta cuprinsă între 0 și 7 ani care locuiau în vecinătatea uzinei Săsar, a iazurilor Săsar și Bozânta și a satelor Bușag și Merișor, concentrațiile depășeau limitele admise la nivel mondial.

56. Cu toate acestea, conform aceluiași studiu, expunerea populației la cianura din sol nu putea influența prevalența afecțiunilor căilor respiratorii. În ceea ce privește nivelul pulberilor industriale, acesta nu putea agrava starea de sănătate a populației din vecinătatea exploatărilor industriale menționate anterior. Aceleași concluzii erau formulate cu privire la concentrațiile de cadmiu și arseniu.

57. De asemenea, studiul includea o listă de control privind impactul activității industriale în cauză asupra stării de sănătate a populației. Printre riscurile de exploatare, aceasta nu excludea producerea de accidente ale căror efecte negative nu puteau fi atenuate prin măsurile obișnuite de protecție. Conform răspunsurilor oferite de autorii raportului, activitatea în cauză se desfășura într-o importantă zonă locuită. În ceea ce privește condițiile meteorologice, autorii raportului descriau amplasarea activității în litigiu într-o zonă afectată de condiții meteorologice nefavorabile (schimbări bruște de temperatură, ceață, vânturi).

58. O evaluare a stării de sănătate a copiilor din regiunea exploatărilor industriale din Baia Mare, inclusă în raportul menționat anterior, confirma creșterea numărului afecțiunilor căilor respiratorii pentru perioada 1995-1999.

59. Cu toate acestea, conform aceluiași studiu, ca urmare a unor plângeri privind agravarea stării de sănătate a unei părți a populației, considerată ca rezultat al funcționării tehnologiei respective în vecinătatea locuințelor, autoritățile medicale au efectuat analize medicale pe nouă copii și trei adulți. Acestea au arătat valori normale, cu excepția nivelului de plumb, care era destul de ridicat.

60. Studiul concluziona că cercetările astfel efectuate nu au evidențiat nici un efect semnificativ cu privire la starea de sănătate a populației care trăia în vecinătatea exploatării în cauză. Cu toate acestea, studiul semnală persistența afecțiunilor aparatului respirator, în

special începând cu anul 1999. Acesta adăuga că existența iazurilor de decantare, precum și exploatarea acestora puteau reprezenta un risc pentru sănătatea populației care trăia în vecinătate, precum și pentru faună. Pentru a preveni efectele nocive asupra stării de sănătate a populației din această regiune, autorii studiului au formulat o serie de recomandări adresate autorităților.

61. În cele din urmă, studiul indica faptul că nu a putut fi identificată nici o influență majoră a tehnologiei în litigiu asupra stării de sănătate a angajaților uzinei din Baia Mare. Totuși, acesta preciza că s-a observat o iritație a căilor respiratorii superioare la mai mulți angajați.

J. Alte studii de impact asupra mediului (rezumat)

62. Au fost realizate alte opt studii de impact asupra mediului, la date neprecizate, la cererea societății *Aurul*, de către o societate specializată, CAST SA. Aceste studii reafirmă existența unei poluări intense a solului și a apelor și indică posibilitatea deplasării vaporilor conținând cianură către zonele de vegetație situate în vecinătatea iazurilor. Totuși, acestea concluzionează că nu există riscuri de poluare a solului legate de activitatea societății *Aurul*. În schimb, acestea atrag atenția responsabililor societății *Aurul* asupra necesității de a efectua lucrări de reparare a conductelor de transport.

63. Un studiu realizat în 2004 de Ministerul Mediului din România cu privire la calitatea apelor subterane precizează că, în locațiile exploatării, nivelul cianurii depășește nivelul admis. Alte metale depășesc de câteva ori nivelul admis: zincul de cincisprezece ori și cuprul de o sută de ori.

K. Autorizația de mediu

64. La 18 decembrie 2001, Agenția națională pentru resurse minerale a redactat un act adițional la licența inițială (a se vedea supra, pct. 15), prin care se modifica numele titularului licenței de concesiune, care devenea S.C. Transgold S.A.

65. Ministerul Mediului a emis trei autorizații de mediu în favoarea acestei ultime societăți. O primă autorizație, emisă la 8 august 2002, viza iazul de decantare Săsar. De asemenea, aceasta autoriza un depozit de sterile și exploatarea iazului și a construcțiilor aferente. Cea de-a doua, emisă în aceeași zi, viza uzina de extragere a metalelor prețioase, însărcinată cu extragerea și prelucrarea minereurilor neferoase (cu excepția minereurilor radioactive). O a treia autorizație, emisă la 12 august 2002, viza transportul minereurilor între uzină și iazul de decantare Săsar.

L. Cianura de sodiu și sănătatea umană

66. Toxicitatea cianurii de sodiu este atestată prin documente oficiale. Această substanță reacționează violent la contactul cu oxidanții puternici precum nitrații și clorații, existând riscuri de incendiu și de explozie. Substanța se descompune în prezența aerului, a umidității și a dioxidului de carbon, rezultând un gaz foarte toxic și inflamabil (cianura de hidrogen). Aceasta poate fi absorbită de organism prin inhalare, prin piele și ochi, precum și prin ingerare. Substanța poate fi periculoasă pentru mediu. Trebuie acordată o atenție deosebită peștilor. Se recomandă insistent să se evite contaminarea mediului cu acest produs, din cauza persistenței sale.

67. Conform unui studiu intitulat „*Hydrogen Cyanide and Cyanides: Human Health Aspects*”, realizat în 2004 de OMS, nu există informații privind eventualele efecte nocive ale

cianurii de sodiu asupra sănătății umane, cu excepția toxicității sale ridicate. Un experiment efectuat pe șobolani a arătat lipsa de efecte nocive ale inhalării substanței (a se vedea pct. 6 din raport). Exploatarea miniere care folosesc cianura de sodiu reprezintă una dintre sursele cianurii prezente în atmosferă. Conform aceluiași studiu, nu există riscuri de apariție a cancerului legate de cianura de sodiu și doar dozele cu o concentrație foarte ridicată pot avea efecte nocive pentru femeile însărcinate. În cele din urmă, nu există suficiente informații pentru a stabili un raport doză-efect în cazurile de intoxicare cronică cu cianură de sodiu. O copie raportului în cauză a fost depusă la dosar de către reclamant.

68. Conform concluziilor unui alt studiu științific realizat în iulie 2006 de Agenția americană pentru Substanțe Toxice („ATSDR”), cianura poate fi asimilată de către organismul uman prin expunerea căilor respiratorii la aer conținând cianură de sodiu. Un alt studiu invocat de reclamant, realizat de către un grup consultativ în ceea ce privește standardele privind calitatea aerului, care funcționează sub egida Guvernului Regatului Unit („EPAQS”), afirmă că expunerea la cianuri provoacă, printre altele, dificultăți respiratorii. Conform autorilor acestui studiu, cianura de hidrogen este o substanță care produce iritații ale căilor respiratorii. De aceea, una dintre recomandările în caz de tratament al astmului este de a evita contactul cu cianurile. Cu toate acestea, conform aceluiași raport, chiar dacă expunerea la un nivel ridicat al substanțelor cu efect iritant poate provoca astm, informațiile privind dozele necesare pentru a provoca diverse afecțiuni ale căilor respiratorii sunt insuficiente. Copii ale acestor două studii au fost depuse la dosar de către reclamant.

69. Conform guvernului pârât, studiul realizat în anul 2001 demonstrează absența unei legături de cauzalitate între folosirea cianurii de sodiu și afecțiunile aparatului respirator, în special astm. În ciuda caracterului ipotetic al rezultatelor studiului realizat în 1993, o activitate de monitorizare desfășurată de Ministerul Mediului în perioada 2001-2005 a evidențiat o absență totală a cianurilor de sodiu. Guvernul afirmă că cianura de sodiu este un produs utilizat în multe alte domenii ale industriei, fără ca acest lucru să reprezinte un risc pentru sănătatea populației care vine în contact cu această substanță.

M. Starea de sănătate a celui de-al doilea reclamant

70. Al doilea reclamant a prezentat primele simptome de astm în 1996. Conform reclamanților, această afecțiune s-a agravat în 2001, ca urmare a poluării generate de societatea *Aurul*. Persoanele interesate au depus la dosar un certificat medical din 21 noiembrie 2001 care confirmă un astm moderat persistent. De asemenea, autorul acestui certificat, Dr. D.M., i-a recomandat celui de-al doilea reclamant să renunțe la fumat. La 18 iunie 2002, un al treilea certificat medical a confirmat existența respectivei afecțiuni și l-a declarat pe cel de-al doilea reclamant inapt pentru îndeplinirea serviciului militar obligatoriu. La 14 august 2007, a fost reconfirmată afecțiunea celui de-al doilea reclamant (astm moderat persistent). O copie a certificatelor medicale a fost depusă la dosar.

II. DREPTUL ȘI PRACTICA INTERNĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ RELEVANTĂ

A. Dreptul și practica internă relevantă

a) Constituția prevede:

Art. 35

- „1) Statul recunoaște dreptul oricărei persoane la un mediu înconjurător sănătos și echilibrat ecologic.
- 2) Statul asigură cadrul legislativ pentru exercitarea acestui drept.
- 3) Persoanele fizice și juridice au îndatorirea de a proteja și a ameliora mediul înconjurător.

[...]"

b) Legea nr. 137/1995 privind protecția mediului din 29 decembrie 1995, publicată în Monitorul Oficial, prima parte, nr. 70, din 17 februarie 2000, astfel cum a fost redactată la momentul faptelor, se citește după cum urmează:

Art. 5

„Statul recunoaște tuturor persoanelor dreptul la un mediu sănătos, garantând în acest scop:

- a) accesul la informațiile privind calitatea mediului;
- b) dreptul de a se asocia în organizații de apărare a calității mediului; [...]
- d) dreptul de a se adresa, direct sau prin intermediul unor asociații, autorităților administrative sau judecătorești în vederea prevenirii sau în cazul producerii unui prejudiciu direct sau indirect;
- e) dreptul la despăgubire pentru prejudiciul suferit.”

Art. 6

„Protecția mediului constituie o obligație a autorităților administrației publice centrale și locale, precum și a tuturor persoanelor fizice și juridice.”

Art. 7

„Responsabilitatea privind protecția mediului revine autorității centrale pentru protecția mediului și agențiilor sale teritoriale. [...]"

Art. 9

„Acordul sau autorizația de mediu nu se emite în cazul în care nici o variantă de proiect sau program pentru conformare nu prevede eliminarea efectelor negative asupra mediului.”

Art. 10

„[...] Acordul sau autorizația de mediu se suspendă pentru neconformare cu prevederile precizate în acestea, după o somație prealabilă, cu termen, și se menține până la eliminarea cauzelor care au determinat suspendarea, dar nu mai mult de 6 luni. Autoritățile pentru protecția mediului dispun, după expirarea termenului de suspendare, oprirea execuției proiectului sau încetarea activității. [...]"

Art. 81

„Răspunderea pentru prejudiciu are caracter obiectiv [...]. În cazul pluralității autorilor, răspunderea este solidară. [...]"

Art. 85

„Constituie infracțiuni faptele menționate mai jos și se pedepsesc astfel:

1. Cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă de la 250.000 lei la 1.500.000 lei, dacă acestea au fost de natură să pună în pericol viața ori sănătatea umană, animală sau vegetală:
[...]"

c) provocarea de poluare accidentală, datorită nesupravegherii executării lucrărilor noi, funcționării instalațiilor, echipamentelor tehnologice și de tratare și neutralizare, menționate în prevederile acordului și/sau autorizației de mediu [...]"

Art. 86

„Constatarea și cercetarea infracțiunilor se fac din oficiu de către organele de urmărire penală, conform competenței legale.”

c) O procedură de reglementare a activităților economice și sociale cu impact asupra mediului înconjurător, elaborată în conformitate cu Legea nr. 137/1995 privind protecția mediului, a intrat în vigoare la momentul publicării sale în Monitorul Oficial, la 11 aprilie 1996. Această reglementare a fost abrogată la 5 august 2004 prin Hotărârea Guvernului nr. 1076/2004. Astfel cum se aplicau la momentul faptelor, dispozițiile sale relevante se citesc astfel:

„1. Dezbateră publică are drept scop: obținerea unor informații suplimentare privind impactul proiectului sau al activității asupra populației în zonă, bunurilor proprii sau de care beneficiază în comun; sesizarea unor

aspecte prin care se încalcă legislația privind protecția mediului; obținerea unor date nedeclarate privind activitatea desfășurată cu impact asupra mediului; înregistrarea unor propuneri care pot conduce la îmbunătățirea proiectului sau a activității, cu efecte favorabile asupra mediului, și la fundamentarea deciziei ce se va lua de către autoritatea pentru protecția mediului privind reglementarea.

2 Metode de dezbatere publică. Dezbaterea publică poate include, dar nu se limitează la următoarele: afișajul în zona obiectivului și la sediul administrației publice locale; publicarea în ziarele de tiraj, solicitate de populație; prezentarea prin posturile de radio și televiziune; comunicări scrise, transmise nominal persoanelor și asociațiilor interesate; organizarea unei dezbateri într-un loc accesibil populației și factorilor interesați din zonă. Indiferent de metoda utilizată, la sediul autorității teritoriale pentru protecția mediului se va afișa o prezentare rezumativă a proiectului sau a acțiunii propuse dezbaterii publice. Dacă unele informații din proiect sau din activitate au caracter de secret de stat sau impun asigurarea confidențialității, acestea nu se pun la dispoziția dezbaterii publice.

3. Conținutul minim al informațiilor: datele de identificare a unității care a solicitat actul de reglementare; denumirea proiectului sau profilului de activitate, precum și amplasarea obiectivului; scopul acțiunii propuse; prezentarea succintă a proiectului sau a activității; informații generale asupra măsurilor de protecție a mediului și despre eventualul impact asupra factorilor de mediu; adresa, telefonul și faxul autorității pentru protecția mediului, la care se pot obține informații suplimentare și la care se depun în scris, contestații, sugestii [...]. Toate discuțiile purtate în cadrul dezbaterii vor fi consemnate în scris și vor sta la baza deciziei ce se va lua, alături de celelalte documente.

4. Principalele criterii ce vor fi avute în vedere pentru luarea deciziei sunt următoarele: riscul pentru viața populației din zonă; posibilitatea de a fi afectată starea de sănătate a populației; încadrarea în concentrațiile maxim admise de poluanți evacuați în mediu; îmbunătățirea calității factorilor de mediu; asigurarea condițiilor de funcționare în siguranță; rezolvarea unor probleme de ordin social; utilitatea publică; valorificarea rațională și eficientă a resurselor și a deșeurilor în contextul unei dezvoltări durabile; realizarea unor obiective ale planurilor și programelor speciale aprobate [...]. Pentru situații cu grad crescut de dificultate în luarea deciziilor, se recomandă și consultarea prealabilă în scris a autorităților implicate din cadrul administrației publice.

5. Precizări procedurale. Înainte de a se trece la desfășurarea propriu-zisă a acțiunii de dezbatere publică a Raportului privind studiul de impact asupra mediului, autoritatea teritorială pentru protecția mediului, împreună cu solicitantul actului de reglementare, va stabili un calendar al acestei acțiuni, care va cuprinde, în principal, următoarele etape: întocmirea anunțului, publicitatea anunțului, colectarea și analiza contestațiilor și propunerilor, verificarea suplimentară la obiectiv, dacă se impune; consultarea altor autorități, propuneri, luarea deciziei, publicitatea deciziei și comunicarea, în mod oficial, a acesteia titularului proiectului sau al activității [...].”

d) La 23 octombrie 2001, la data publicării în Monitorul Oficial, a intrat în vigoare Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public. Normele de aplicare a acestei legi au fost publicate la 8 martie 2002. Legea definește principiile care reglementează comunicarea informațiilor de interes public de către autoritățile statului.

e) Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2005 privind protecția mediului a fost aprobată prin Legea nr. 265/2006. Publicată în Monitorul Oficial, prima parte, nr. 586 din 6 iulie 2006, și intrată în vigoare la 9 iulie 2006, abrogă Legea nr. 137 din 29 decembrie 1995 privind protecția mediului. Aceasta reafirmă principiile de bază care reglementează protecția mediului, redefiniște anumiți termeni specifici, precum și regimul anumitor substanțe, consolidează protecția apelor și a solului și sporește responsabilitatea autorităților centrale și locale și pe aceea a persoanelor fizice și juridice.

f) Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 68/2007 privind răspunderea de mediu cu referire la prevenirea și repararea prejudiciului asupra mediului, publicată în Monitorul Oficial, prima parte, nr. 446 din 29 iunie 2007, și intrată în vigoare la aceeași dată, transpune în dreptul intern principiile definite de Directiva 2004/35/CE. Aceasta prevede adaptarea legislației naționale în vederea permiterii angajării răspunderii pentru prevenirea și repararea prejudiciului în acest domeniu, precum și o strânsă colaborare cu statele membre ale Uniunii Europene. Agenția Națională pentru Protecția Mediului („ANPM”) va trebui să prezinte, până la 31 decembrie 2012, un raport privind punerea în aplicare a acestei ordonanțe. Acest raport trebuie trimis Comisiei Europene până la 31 decembrie 2013.

B. Dreptul și practica internaționale relevante

a) Declarația finală a Conferinței Națiunilor Unite asupra mediului, care a avut loc la Stockholm, la 5-16 iunie 1972, prevede următoarele:

„[...]”

Principiul 1

Omul are un drept fundamental la libertate, la egalitate și la condiții de viață satisfăcătoare, într-un mediu a cărui calitate să-i permită să trăiască în demnitate și bunăstare. El are datoria solemnă de a apăra și de a îmbunătăți mediul înconjurător pentru generațiile prezente și viitoare. În această privință, politicile care încurajează sau care perpetuează apartheidul, segregarea rasială, discriminarea, formele, coloniale și altele, de opresiune și de dominație străine sunt condamnate și trebuie eliminate.

Principiul 2

Resursele naturale ale globului, inclusiv aerul, apa, pământul, flora și fauna, și în special eșantioanele reprezentative ale ecosistemelor naturale, trebuie conservate în interesul generațiilor prezente și viitoare printr-o planificare sau gestionare atentă, în funcție de nevoi.

Principiul 3

Capacitatea globului de a produce resurse regenerabile esențiale trebuie conservată și, pretutindeni unde acest lucru este posibil, restabilită sau îmbunătățită.

Principiul 4

Omul poartă o răspundere specială în ce privește apărarea și gestionarea înțeleaptă a patrimoniului constituit de flora și fauna sălbatică și de habitatul lor, care sunt în prezent grav amenințate de un concurs de factori nefavorabili. Prin urmare, conservarea naturii, în special a florei și faunei sălbatice, trebuie să ocupe un loc important în planificarea dezvoltării economice.

[...]

Principiul 6

Emisiile de substanțe toxice sau de alte substanțe și emisiile de căldură în cantități sau concentrații atât de mari încât mediul nu le mai poate neutraliza efectele trebuie întrerupte pentru a evita ca ecosistemele să sufere daune grave sau ireversibile. Trebuie încurajată lupta legitimă a popoarelor din toate țările împotriva poluării.

Principiul 7

Statele vor trebui să ia toate măsurile posibile pentru a împiedica poluarea mărilor cu substanțe care riscă să pună în pericol sănătatea omului, să dăuneze resurselor biologice și vieții organismelor marine, să aducă atingere frumuseților naturale sau să dăuneze altor utilizări legitime ale mării.

[...]

Principiul 13

Pentru a raționaliza gestionarea resurselor și pentru a îmbunătăți astfel mediul, statele trebuie să adopte o concepție integrată și coordonată a planificării dezvoltării, astfel încât dezvoltarea acestora să fie compatibilă cu necesitatea apărării și îmbunătățirii mediului în interesul populației lor.

[...]

Principiul 17

Este necesar ca instituții naționale corespunzătoare să fie însărcinate cu planificarea, gestionarea sau reglementarea utilizării resurselor mediului de care dispun statele, în vederea îmbunătățirii calității mediului.

Principiul 18

Este necesar să se recurgă la știință și la tehnică, în cadrul contribuției acestora la dezvoltarea economică și socială, pentru identificarea, evitarea sau limitarea pericolelor care amenință mediul și pentru rezolvarea problemelor privind mediul, precum și, în mod general, pentru binele umanității.

Principiul 19

Este necesar să se asigure educația în probleme legate de mediu atât a tinerelor generații, cât și a adulților,

ținând seama în mod corespunzător de cei mai puțin favorizați, cu scopul de a crea bazele necesare pentru a lămurii opinia publică și pentru a determina persoanele, întreprinderile și colectivitățile să conștientizeze irresponsabilitatea lor în ceea ce privește apărarea și îmbunătățirea mediului în toată dimensiunea lui umană. De asemenea, este necesar ca mijloacele de informare în masă să evite să contribuie la degradarea mediului și, în schimb, să difuzeze informații cu caracter educativ privind necesitatea apărării și a îmbunătățirii mediului pentru a-i permite omului să se dezvolte din toate punctele de vedere.

[...]

Principiul 21

Conform Cartei Organizației Națiunilor Unite și principiilor dreptului internațional, statele au dreptul suveran de a-și exploata propriile resurse în funcție de politica lor de mediu și au obligația să se asigure că activitățile exercitate în limitele jurisdicției lor sau sub controlul lor nu prejudiciază mediul în alte state sau regiuni care nu țin de nici o jurisdicție națională.

Principiul 22

Statele trebuie să coopereze pentru a continua dezvoltarea dreptului internațional în ceea ce privește răspunderea și despăgubirea victimelor poluării și ale altor daune ecologice pe care activitățile desfășurate în limitele jurisdicției acestor state sau sub controlul lor le provoacă unor regiuni situate în afara limitelor jurisdicției lor.

[...]

Principiul 24

Problemele internaționale privind apărarea și îmbunătățirea mediului trebuie abordate într-un spirit de cooperare de către toate țările, mari sau mici, pe picior de egalitate. O cooperare prin intermediul unor acorduri multilaterale sau bilaterale ori prin alte mijloace corespunzătoare este indispensabilă pentru a limita în mod eficient, pentru a preveni, reduce și elimina atingerile aduse mediului, rezultate din activități exercitate în toate domeniile, și aceasta cu respectarea suveranității și a intereselor tuturor statelor.

Principiul 25

Statele trebuie să se asigure că organismele internaționale joacă un rol coordonat, eficient și dinamic în conservarea și îmbunătățirea mediului.

[...].”

b) Declarația de la Rio cu privire la mediu și dezvoltare, din 3-14 iunie 1992, prevede următoarele:

„[...]

Principiul 2

În conformitate cu Carta Organizației Națiunilor Unite și cu principiile de drept internațional, Statele au dreptul suveran de a-și exploata resursele în baza propriilor politici de protecție a mediului și a dezvoltării și obligația să se asigure că activitățile desfășurate în limitele jurisdicțiilor lor sau aflate sub propriul control nu provoacă pagube mediului înconjurător din alte state sau unor zone aflate în afara limitelor jurisdicției naționale,

[...]

Principiul 10

Cel mai bun mijloc de a rezolva problemele de mediu este participarea tuturor cetățenilor interesați, la nivel corespunzător. La nivel național, fiecărui individ i se va asigura accesul la informațiile ce privesc mediul deținute de autoritățile publice, inclusiv la informații privind substanțe și activități periculoase din comunitatea respectivă, precum și participarea la procesul decizional. Statele vor facilita și încuraja sensibilizarea și participarea publică făcând informațiile publice. Se va stabili accesul efectiv la procedurile judiciare și administrative, inclusiv la reparare și căi de atac. [...]

Principiul 13

Statele trebuie să adopte legi naționale privind răspunderea pentru poluare și daune aduse mediului, precum și despăgubirea victimelor poluării. De asemenea, Statele trebuie să coopereze cu diligență și cu o mare determinare pentru dezvoltarea dreptului internațional privind răspunderea și despăgubirea în cazul efectelor nefavorabile cauzate mediului prin activități aflate în propria jurisdicție sau sub propriul control, în zone aflate în afara jurisdicției naționale. [...]

Principiul 14

Statele trebuie să coopereze efectiv pentru a descuraja și preveni mutarea și transferul către alte state a oricăror activități și substanțe care pot cauza degradări severe ale mediului sau care pot fi nocive sănătății umane.

Principiul 15

Pentru protecția mediului, Statele vor folosi o abordare precaută pe scară largă, în funcție de capacitățile lor. În cazurile în care există pericolul producerii unor daune grave sau ireversibile, lipsa certitudinii științifice absolute nu va fi folosit ca pretext pentru a amâna aplicarea unor măsuri eficiente, în vederea prevenirii degradării mediului. [...]

Principiul 17

Evaluarea impactului asupra mediului, ca instrument național, trebuie folosită în cazul activităților despre care se presupune ca au efecte nocive importante asupra mediului și depind de o decizie a unei autorități naționale competente.

[...].”

c) Convenția internațională din 25 iunie 1998 (Aarhus, Danemarca) privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziei și accesul la justiție în probleme de mediu a fost ratificată de România prin Legea nr. 86/2000, publicată în Monitorul Oficial, prima parte, nr. 224 din 22 mai 2000. Dispozițiile relevante ale convenției prevăd următoarele:

„[...]”

Art. 3

„1. Fiecare parte va lua măsurile legislative necesare și va adopta reglementări și alte măsuri, inclusiv pentru realizarea compatibilității dintre prevederile care pun în aplicare accesul la informație, participarea publicului și accesul la justiție din cadrul acestei convenții, precum și măsuri pentru intrarea sa în vigoare, pentru a stabili și a menține un cadru transparent și consistent de aplicare a prevederilor convenției.

2. Fiecare parte se va strădui să asigure ca oficialitățile și autoritățile să asiste și să îndrume publicul în scopul asigurării accesului la informație, în vederea facilitării participării sale la luarea deciziei și a accesului la justiție în probleme de mediu. [...]

7. Fiecare parte va promova aplicarea principiilor acestei convenții în cadrul proceselor decizionale privind mediul la nivel internațional și în cadrul activității organizațiilor internaționale în probleme legate de mediu. [...]

9. În sfera de aplicare a prevederilor relevante ale prezentei convenții publicul va avea acces la informații, va avea posibilitatea să participe la luarea deciziilor și va avea acces la justiție în problemele de mediu, fără nici o discriminare bazată pe cetățenie, naționalitate sau domiciliu, iar în cazul persoanelor juridice, fără discriminare bazată pe locul în care sunt înregistrate sau în care se află centrul efectiv al activităților lor.”

Art. 4

„1. Fiecare parte va asigura ca autoritățile publice, în condițiile următoarelor puncte ale acestui articol, ca răspuns la o cerere de informație pe probleme de mediu, să pună această informație la dispoziție publicului, respectând prevederile legislației naționale, inclusiv în cazul în care sunt cerute copii de pe documentația conținând sau cuprinzând informația respectivă, având în vedere subpunctul b) al prezentului articol:

a) fără a fi necesară declararea interesului;

b) sub forma cerută, în afara situațiilor în care:

i) este mai rezonabil pentru autoritatea publică să ofere informația cerută sub altă formă, caz în care trebuie arătate motivele pentru care poate fi făcută disponibilă în acea formă; sau

ii) informația este deja disponibilă publicului sub altă formă.

2. Informația de mediu asupra căreia se face referire la pct. 1 al acestui articol va fi făcută disponibilă în cel mai scurt timp și cel mai târziu la o lună după ce cererea a fost înaintată, în afara cazului în care volumul și complexitatea informației justifică prelungirea acestei perioade până la două luni de la data solicitării. Solicitantul trebuie să fie informat despre orice prelungire și despre motivele acesteia (...).”

Art. 9

„1. Fiecare parte, în cadrul legislației naționale, va asigura posibilitatea pentru orice persoană care

consideră că solicitarea informației, conform prevederilor art. 4, a fost ignorată, în mod greșit refuzată, parțial sau în totalitate, ori care consideră că a primit un răspuns inadecvat sau că cererea sa nu a fost considerată conform prevederilor art. 4, de a avea acces la o procedură de recurs în fața instanței de judecată sau a altui organism independent și imparțial prevăzut de lege.

În cazul în care o parte asigură un astfel de recurs în fața unei instanțe de judecată, ea va face astfel încât o asemenea persoană să aibă acces și la o procedură de fond stabilită de lege, care să fie gratuită sau nu prea scumpă, în cazul reconsiderării solicitării de către o autoritate publică sau al revizuirii de către un organism independent și imparțial, altul decât o instanță de judecată.

Decizia finală luată în concordanță cu prevederile pct. 1 trebuie să fie obligatorie pentru autoritatea publică care deține informația. Motivele trebuie să fie declarate în scris, cel puțin în cazul în care informația este refuzată conform prevederilor acestui punct.”

d) Dispozițiile relevante ale hotărârii pronunțate de Curtea Internațională de Justiție la 27 septembrie 1997 în cauza privind proiectul *Gabcikovo Nagymaros (Ungaria Slovacia)* se citesc după cum urmează:

„[...]

... mediul nu este o noțiune abstractă, ci spațiul în care trăiesc ființele umane și de care depinde calitatea vieții și a sănătății acestora, inclusiv pentru generațiile viitoare [...].

Conștientizarea vulnerabilității mediului și recunoașterea faptului că riscurile ecologice trebuie evaluate în mod continuu s-au afirmat din ce în ce mai mult [...].

Curtea recunoaște [...] necesitatea de a ne îngrijora în mod serios din cauza mediului și de a lua măsurile de precauție care se impun [...].

e) Dispozițiile relevante ale Rezoluției nr. 1430/2005 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind riscurile industriale se citesc după cum urmează:

„1. Anumite instalații industriale prezintă, prin natura activității lor și a substanțelor utilizate, riscuri cu atât mai importante cu cât sunt situate în vecinătatea zonelor locuite, deoarece acestea și locuitorii lor sunt extrem de expuși în caz de accident.

2. Adunarea Parlamentară consideră că a dispune de o legislație corespunzătoare în materie de amplasare a instalațiilor industriale este o condiție indispensabilă pentru aplicarea unei politici eficiente de prevenire și de limitare a accidentelor majore. În 1976, accidentul chimic de la Seveso (Italia) a stat la originea primei directive a Comunităților Europene în domeniu. Domeniul său de aplicare a fost extins treptat. În această privință, pot fi reamintite accidentele industriale de la Baia Mare (România) din 2000, de la Enschede (Țările de Jos) din 2000, precum și de la Toulouse (Franța) din 2001. Chiar mai recent, catastrofa de la Ghislenghien (Belgia), care a avut loc în iulie 2004, a sporit necesitatea unei legislații corespunzătoare care să fie aplicată în mod riguros.

[...]

8. În consecință, Adunarea solicită insistent ca statele membre:

i. să semneze și/sau să ratifice, în cazul în care nu au făcut deja acest lucru, Convenția nr. 174 a OIM pentru Prevenirea Accidentelor Industriale Majore;

ii. să semneze și/sau să ratifice, în cazul în care nu au făcut deja acest lucru, Convenția CEE-ONU privind efectele transfrontaliere ale accidentelor industriale;

iii. să elaboreze sau să actualizeze rapid o legislație națională în materie de prevenire și limitare a accidentelor majore din anumite activități industriale, în conformitate cu convențiile internaționale citate anterior și inspirându-se din Directiva 96/82/CE a Uniunii Europene;

iv. să îmbunătățească difuzarea informațiilor privind bunele practici de prevenire și de limitare a accidentelor majore, deja implementate de anumite state membre;

v. să dezvolte o politică de limitare a riscurilor de producere de accidente majore în ceea ce privește activitățile care nu intră sub incidența legislației internaționale și europene citate anterior, în special în cadrul activităților industriale care implică folosirea de substanțe periculoase prezente în cantități mai mici decât limitele folosite în legislație sau în ceea ce privește transportul substanțelor periculoase prin intermediul conductelor;

vi. să definească în mod clar competențele diferitelor autorități implicate în politica de amenajare a teritoriului, în special în materie de prevenire și de gestionare a riscurilor industriale;

vii. să dezvolte legislații corespunzătoare, în special în ceea ce privește:

a. autorizarea construirii de noi locuințe în apropierea complexelor industriale existente;

- b. emiterea de autorizații de construcție pentru noile complexe cu risc sau pentru extinderi importante ale acestora, în special în cazul în care există locuințe în vecinătate;
 - c. controlul activităților industriale în complexele cu risc, în ceea ce privește organizarea unor inspecții periodice și exhaustive;
 - d. interdicția exploatații în cazul în care se constată neîndepliniri grave ale obligațiilor;
 - viii. să își intensifice eforturile pentru a face să dispară în mod rapid întârzierea considerabilă constatată în elaborarea și testarea planurilor de urgență pentru complexele în cauză;
 - ix. să își încurajeze colectivitățile teritoriale să încheie acorduri de cooperare transfrontalieră în materie de prevenire a riscurilor industriale și de colaborare în caz de accident, inspirându-se din modelele de acord prevăzute de Convenția-cadru europeană cu privire la cooperarea transfrontalieră a colectivităților sau autorităților teritoriale (STE nr. 106).
9. De asemenea, Adunarea solicită următoarele:
- i. statele membre ale Acordului parțial deschis al Consiliului Europei EUR-OPA Riscuri majore să intensifice lucrările și cooperarea în ceea ce privește studierea, prevenirea și gestionarea riscurilor industriale majore;
 - ii. Conferința Europeană a Miniștrilor responsabili cu Amenajarea Teritoriului (CEMAT) să abordeze în mod aprofundat subiectul amplasării complexelor industriale cu risc în raport cu zonele locuite și să facă propuneri referitoare la o armonizare a politicilor europene de amenajare a teritoriului în domeniu.
10. De asemenea, Adunarea solicită Comisiei Europene și statelor membre ale Uniunii Europene:
- i. să participe la crearea rapidă a băncii de date tehnice menționate la art. 19 din Directiva 96/82/CE;
 - ii. să pună toate cunoștințele acumulate la nivel comunitar la dispoziția celorlalte state membre ale Consiliului Europei.”

Instrumentele Uniunii Europene

f) Comisia Europeană a publicat o comunicare privind securitatea activităților miniere: studiu de monitorizare a accidentelor miniere recente (COM/2000/0664 final), în temeiul căruia, la 5 iulie 2001, Parlamentul European a adoptat o rezoluție (JO C 65 E din 14.3.2002, p. 382). Dispozițiile relevante ale comunicării Comisiei se citesc după cum urmează:

„[...] Poluarea Dunării provocată la Baia Mare, în România, ca urmare a unei scurgeri de cianuri din cauza ruperii unui dig care înconjură un bazin de steril, la care se adaugă un accident produs în 1998 la Aznalcóllar, în Spania, unde ruperea unui dig a dus la otrăvirea mediului înconjurător în parcul național Coto Doñana, au sensibilizat considerabil publicul cu privire la riscurile pe care le presupun activitățile miniere pentru mediu și securitate.

Accidentul de la Baia Mare a evidențiat că publicul cunoștea și înțelegea foarte puțin riscurile inerente exploatații miniere și proceselor industriale aferente în regiunea respectivă. De asemenea, acesta a demonstrat insuficiența comunicării între autoritățile de la diversele nivele, precum și între autorități, organizații neguvernamentale (ONG) și public în ceea ce privește opțiunile și posibilitățile în materie de pregătire pentru eventualitatea unor situații de urgență, de reacție în situații de urgență și de prevenire a prejudiciilor.

De asemenea, aceste accidente au ridicat chestiunea eficienței politicilor comunitare de prevenire a unor astfel de dezastre și au atras atenția asupra necesității de a examina politica de mediu în acest domeniu.

Comisia a adoptat deja propria politică în vederea promovării dezvoltării durabile a industriei extractive non-energetice în UE, care include și extracția minereurilor metalice, în comunicarea sa din 3 mai 2000. Prezenta comunicare, care trebuie plasată în acest context, are ca scop prezentarea accidentelor și informarea Consiliului și a Parlamentului European într-un mod mai exhaustiv în ceea ce privește anumite acțiuni anunțate în comunicarea precedentă, punând accentul pe prevenirea accidentelor în domeniul extracției minereurilor metalice. De asemenea, aceasta vizează să le permită principalelor părți interesate, în special industriei, ONG-urilor, statelor membre și altor părți interesate, să își expună punctele de vedere cu privire la aceste acțiuni. Comunicarea a fost redactată în strânsă consultare cu Task Force „Baia Mare” (a se vedea capitolul 3.1.). În ceea ce privește informațiile tehnice privind accidentul de la Baia Mare, prezenta comunicare a folosit în principal raportul PNUE/OCHA.

[...]”

g) Directiva 2006/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 15 martie 2006 privind gestionarea deșeurilor din industriile extractive și de modificare a Directivei 2004/35/CE prevede măsuri, proceduri și orientări destinate prevenirii sau reducerii pe cât

posibil a efectelor negative ale gestionării deșeurilor provenite din industriile extractive asupra mediului, în special asupra apei, aerului, faunei, florei și peisajelor, precum și asupra sănătății umane. Gestionarea acestor deșeurilor specifice trebuie să se facă în instalații specializate și trebuie să respecte constrângeri specifice. Această activitate poate genera angajarea responsabilității operatorului în caz de daune aduse mediului, în conformitate cu Directiva 2004/35/CE.

Principiul precauției

h) Potrivit principiului precauției, ținând seama de cunoștințele științifice și tehnice ale momentului, absența certitudinii nu poate justifica faptul că statul întârzie adoptarea unor măsuri efective și proporționate vizând prevenirea riscului de producere de daune grave și ireversibile aduse mediului. În istoria construcției europene, principiul precauției a fost introdus prin Tratatul de la Maastricht (art. 130R devenit art. 174 prin Tratatul de la Amsterdam). La nivel european, această etapă marchează evoluția principiului de la o concepție filozofică către o normă juridică. Liniile directoare ale principiului au fost stabilite de Comisia Europeană în Comunicarea din 2 februarie 2000 privind principiul precauției. Jurisprudența comunitară a aplicat acest principiu în cauzele privind, în special, sănătatea, în timp ce tratatul enunță principiul doar în ceea ce privește politica Comunității în domeniul mediului. Curtea de Justiție a Comunităților Europene („CJCE”) consideră acest principiu, în cadrul art. 17 § 2 primul paragraf CE, ca unul dintre fundamentele politicii de protecție de nivel înalt aplicate de Comunitate în domeniul mediului. Conform jurisprudenței CJCE, atunci când „există în continuare incertitudini cu privire la existența sau sfera de aplicare a riscurilor pentru sănătatea umană, instituțiile pot lua măsuri fără a fi obligate să aștepte ca realitatea și gravitatea acestor riscuri să fie pe deplin demonstrate” (CJCE, 5 mai 1998, *Regatul Unit/Comisia*, cauza C-180/96, Rec. I-2265 și CJCE, 5 mai 1998, *National Farmer's Union*, C-157/96, Rec. I-2211).

ÎN DREPT,

I. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCĂLCARE A ART. 8 DIN CONVENȚIE

71. Invocând art. 2 din convenție, reclamantii pretind că procedeul tehnologic folosit de societatea *Aurul Baia Mare S.A.* reprezintă un risc pentru viața acestora. În plus, aceștia reclamă pasivitatea autorităților față de această situație și de numeroasele plângeri formulate de primul reclamant cu privire la riscurile pe care le reprezintă pentru viața acestora, pentru mediu și pentru sănătatea celui de-al doilea reclamant, care suferă de astm.

72. Curtea reamintește că a precizat în decizia sa cu privire la admisibilitate din 5 iulie 2007 că solicitările reclamantilor trebuie examinate din perspectiva art. 8 din convenție, conform căruia:

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirii faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

A. Argumentele părților

1. Reclamanții

73. Reclamanții se plâng de pasivitatea autorităților naționale care, conform susținerilor acestora, erau obligate să facă publice informațiile care să le permită o evaluare a riscurilor ce puteau rezulta pentru aceștia și pentru apropiații lor ca urmare a păstrării domiciliului lor în vecinătatea exploatării minereurilor de aur aparținând societății Aurul. Prin urmare, statul român este răspunzător de a nu fi luat precauțiile necesare pentru protejarea sănătății populației și a mediului, obligație prevăzută la art. 8 din convenție. Persoanele interesate fac referire la cauza *Guerra și alții împotriva Italiei* (hotărârea din 19 februarie 1998, Culegerea de hotărâri și decizii, 1998-I, p. 223, pct. 58). În particular, primul reclamant afirmă că nu dispunea de nici o posibilitate de a introduce o cale de atac efectivă împotriva deciziei de autorizare a activității în cauză și împotriva desfășurării acesteia. De fapt, acesta consideră că nu a dispus de nici o informație oficială privind gradul de risc pe care îl implica desfășurarea acestei activități.

74. Conform susținerilor reclamanților, nu a existat o consultare eficientă a publicului înainte de începerea funcționării exploatării. Cele două „dezbateri publice” au avut loc, una în noiembrie, cealaltă în decembrie 1999, în timp ce activitatea tehnologică a debutat în mai 1999, și nu au implicat populația interesată în mod eficient, deoarece nici o informație privind eventualele riscuri nu a fost făcută publică cu această ocazie. Reclamanții reproșează autorităților române o lipsă de vigilență cu privire la punerea în aplicare, funcționarea și monitorizarea acestei activități, considerată periculoasă de mai multe rapoarte oficiale. Această lipsă de vigilență este reprezentată de accidentul ecologic din ianuarie 2000. O realizare a planurilor de construcție și o monitorizare a activității extractive necorespunzătoare sunt principalele cauze ale acestui accident ecologic. În acest sens, reclamanții fac referire la cauzele *Giacomelli împotriva Italiei* (hotărârea din 2 noiembrie 2006, pct. 83), *Hatton și alții împotriva Regatului Unit* [(MC), nr. 36022/97, pct. 128, ECHR 2003-VIII], *Guerra și alții*, citată anterior (pct. 60) și *Taşkin și alții împotriva Turciei* (nr. 46117/99, pct. 119, CEDO 2004-X).

75. Deși recunosc faptul că statul pârât dispune în acest domeniu de o anumită marjă de apreciere, reclamanții susțin că, în speță, autoritățile nu au știut să păstreze un echilibru just între interesul bunăstării economice a comunității și constituirea dreptului reclamanților la respectarea domiciliului și a vieții lor private și de familie. În acest sens, reclamanții menționează cauza *López Ostra împotriva Spaniei* (hotărârea din 9 decembrie 1994, pct. 51, seria A nr. 303-C). Aceștia consideră că ineficiența standardelor interne impuse de autoritățile române, direct interesate de activitatea în cauză, în special în ceea ce privește prevenirea unei deversări de cianură de sodiu, se interpretează ca o încălcare a principiului precauției.

76. Reclamanții consideră că, prin autorizarea funcționării iazurilor de decantare fără o protecție corespunzătoare, în imediata vecinătate a locuinței acestora, autoritățile i-au expus la un risc de contact cu o substanță periculoasă prezentă în aer, în sol și în apele subterane. Conform acestora, o serie de probe directe și indirecte și de prezumții clar concordante demonstrează agravarea stării de sănătate a celui de-al doilea reclamant, care suferă de astm bronșic. Luând în considerare efectele unui contact cu cianura de sodiu, substanță care blochează inhalarea oxigenului de către organismul uman, le putem considera, în mod rezonabil, drept o cauză a agravării afecțiunii de care suferă cel de-al doilea reclamant. În acest sens, reclamanții fac referire la cauza *Fadeyeva împotriva Rusiei* (nr. 55723/00, pct. 88, CEDO 2005-IV). În ceea ce privește legătura de cauzalitate, aceștia se bazează pe certificatele medicale care atestă afecțiunea celui de-al doilea reclamant, pe concluziile studiului realizat de OMS în 2004, pe cele ale studiului realizat de grupul britanic de informare în ceea ce privește standardele privind calitatea aerului („EPAQS”) și pe cele ale studiului realizat de

Agencia pentru Substanțe Toxice și Monitorizarea Bolilor („ATSDR”), precum și pe o statistică a unui spital din Baia Mare care arată o creștere a acestui tip de boli în perioada 1999-2001.

77. Conform reclamanților, avantajele economice rezultate din activitatea în litigiu au fost minime (angajarea a 150 de persoane) în raport cu incidența economică a accidentului ecologic. Scopul inițial evocat de studiile preliminare, și anume prelucrarea deșeurilor toxice, nu a fost niciodată atins. Reclamanții consideră că imposibilitatea demonstrării de către guvernul român a efectuării unei monitorizări corespunzătoare a realizării planurilor de construcție și a funcționării activității este suficientă pentru a justifica aplicarea jurisprudenței *Ledyayeva, Dobrokhotova, Zolotareva și Romashina împotriva Rusiei* (53157/99, 53247/99, 53695/00 și 56850/00, pct. 104, 26 octombrie 2006).

2. Guvernul

78. Guvernul susține că art. 8 din convenție se aplică doar în cazurile de poluare gravă, direct imputabilă unui stat, precum în cauza *Lopez Ostra*, citată anterior. Acceptând afirmațiile Curții în cauza *Hatton*, citată anterior, Guvernul admite că, în domeniul deosebit de sensibil al protecției mediului, activitatea economică preconizată trebuie să fie precedată de studii și anchete aprofundate și exhaustive, pentru a găsi un echilibru just între interesele concurente ale individului și cele ale societății în ansamblu. În speță, contrar guvernului pârât în cauza *Lopez Ostra*, citată anterior, Guvernul se poate prevala de realizarea unor studii de impact asupra mediului: în primul rând cel realizat în 1993, care evidenția, printre altele, avantajele de natură ecologică și economică ale proiectului, apoi cele realizate de societatea CAST (a se vedea supra, pct. 62) în 1999, care se refereau la iazurile de decantare și care au concluzionat absența unei poluări atmosferice cu acid cianhidric, și, în sfârșit, cel efectuat în 2001, care a adus dovada inexistenței unei legături de cauzalitate între afecțiunile aparatului respirator (astm, bronșită, pneumonie) și folosirea cianurii de sodiu. Acest din urmă studiu a mai concluzionat și că nu există poluare atmosferică cu cianură de sodiu.

79. Guvernul face trimitere la două cauze pe care inexistența unei legături de cauzalitate între încălcarea pretinsă și atingerea adusă vieții private a reclamanților le apropie de prezenta speță: cauzele *Asselbourg împotriva Luxemburgului* [(dec.), nr. 29121/95, CEDO 1999-VI] și *Gronus împotriva Poloniei* (nr. 29695/96, 28 mai 2002).

80. În ceea ce privește accesul la informații, Guvernul susține că prezenta speță este mai apropiată de cauza *McGinley și Egan împotriva Regatului Unit* (hotărârea din 9 iunie 1998, *Recueil* 1998-III) decât de cauza *Guerra*, citată anterior, în care reclamanții s-au confruntat cu lipsa căii de atac interne. Similar cauzei *McGinley*, reclamanții din prezenta cauză nu au efectuat demersurile necesare în vederea obținerii informațiilor privind riscurile pe care poluarea din Baia Mare le putea reprezenta pentru sănătatea lor. În temeiul Legii nr. 137/1995, aceștia se puteau adresa, direct sau prin intermediul unor asociații, autorităților administrative sau instanțelor pentru a reclama un prejudiciu direct sau indirect. De asemenea, aceștia se puteau prevala de Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public.

81. Guvernul afirmă că documentele în baza cărora a fost emisă autorizația de mediu puteau fi consultate la sediul Autorității pentru Protecția Mediului. De asemenea, conform susținerilor acestuia, respectiva documentație putea face obiectul unei acțiuni. În prezent, legislația internă este consolidată de existența a două ordonanțe de urgență (nr. 195/2005 și 152/2005), care răspund cerințelor Convenției internaționale de la Aarhus. În această privință, jurisprudența comunitară este unitară. De asemenea, Guvernul reamintește că reclamanții nu au participat la dezbaterile publice din 24 noiembrie și 3 decembrie 1999, în cadrul cărora

aceștia și-ar fi putut exprima orice opinie cu privire la autorizația de mediu a societății *Aurul*. Guvernul invocă și în acest caz existența Legii nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public.

82. În cadrul ședinței, Guvernul a precizat că cianurile sunt folosite în domeniul minier în aproximativ 90 de state din lume, dintre care trei în Europa: Spania, Finlanda și Suedia. În această privință, Guvernul a făcut trimitere la Directiva 2006/21/CE, care, la art. 13, stabilește valori limită pentru concentrațiile de cianură. Guvernul precizează că reclamanții locuiesc la o distanță de câțiva kilometri de sursa de poluare pretinsă. Conform acestuia, folosirea cianurilor în industria minieră poate reprezenta un pericol pentru sănătatea oamenilor doar în cazul nerespectării standardelor impuse cu privire la funcționarea diferitelor procedee tehnologice. Expunerea la cianuri este neglijabilă în anumite meserii, iar expunerea populației care locuiește în vecinătatea unor astfel de exploatare este inofensivă.

83. În ceea ce privește boala de care suferă cel de-al doilea reclamant, Guvernul afirmă că diagnosticul de astm datează din 1996, deci dintr-o perioadă cu mult anterioară începerii activității societății *Aurul*. Acesta adaugă că informațiile furnizate de Autoritatea de Sănătate Publică ca urmare a unei anchete efectuate în perioada 2001-2005 indică absența cianurii în aer, inclusiv în vecinătatea locuinței reclamantilor.

84. Guvernul susține că nu a fost raportat nici un caz de boală profesională în regiunea orașului Baia Mare și că, în general, bolile cronice au o cauzalitate multifactorială. Prin urmare, acest lucru face aproape imposibilă existența unei legături de cauzalitate între astmul celui de-al doilea reclamant și activitatea uzinei Săsar. În afară de aceasta, persoana în cauză suferă doar de o formă moderată a acestei afecțiuni, iar medicul său curant i-a recomandat în mod formal să renunțe la fumat.

B. Motivarea Curții

a) Principii generale

85. În cauza *Lopez Ostra*, citată anterior, care se referea la poluarea fonică și cu mirosuri provenită de la o stație de epurare, Curtea a considerat că „atingeri grave aduse mediului [puteau] afecta confortul unei persoane și o puteau priva de folosința domiciliului său astfel încât să îi afecteze viața privată și de familie, fără a pune însă în mare pericol sănătatea persoanei în cauză” (pct. 51). În cauza *Guerra*, citată anterior, aceasta a concluzionat că „incidența directă a emisiilor de substanțe nocive asupra dreptului reclamantilor la respectarea vieții private și de familie a acestora permite să se concluzioneze că art. 8 este aplicabil” (pct. 60). În cauza *Surugiu împotriva România* (nr. 48995/99, 20 aprilie 2004), care se referea la diverse acte, printre care intrarea unor terți în curtea casei reclamantului și descărcarea de către aceste persoane a mai multor căruțe de gunoi de grajd în fața ușii și sub ferestrele casei, Curtea a considerat că aceste acte reprezentau imixțiuni repetate în exercițiul dreptului reclamantului la respectarea domiciliului și a concluzionat că este aplicabil art. 8 din convenție.

86. În cazul în care o persoană este afectată în mod direct și grav de zgomot sau de alte forme de poluare, se poate ridica o problemă în temeiul art. 8. Astfel, în cauza *Powell și Rayner împotriva Regatului Unit* (hotărârea din 21 februarie 1990, seria A nr. 172, p. 18, pct. 40), în care reclamanții se plâng de noxele sonore generate de zborurile aeronavelor în timpul zilei, Curtea a considerat că art. 8 este aplicabil, deoarece „zgomotul avioanelor de pe aeroportul Heathrow a dus la o scădere a calității vieții private și a confortului locuinței reclamantilor”. Într-o cauză care se referea la o problemă de poluare acustică (*Moreno Gómez împotriva Spaniei*, nr. 4143/02, CEDO 2004-X), Curtea a considerat din nou că noxele

denunțate aveau efecte atât asupra vieții private, cât și asupra domiciliului reclamantei.

87. Prin urmare, art. 8 se poate aplica în cauzele privind mediul, fie că poluarea este cauzată direct de stat, fie că răspunderea acestuia din urmă rezultă din absența unei reglementări adecvate a activității sectorului privat. Dacă art. 8 are în principal ca obiect protejarea individului împotriva imixtiunilor arbitrare ale autorităților publice, acesta nu se limitează doar la a obliga statul să nu intervină: acestui angajament, mai degrabă negativ, i se pot adăuga obligații pozitive inerente unei respectări efective a vieții private sau de familie (hotărârea *Airey împotriva Irlandei* din 9 octombrie 1979, seria A nr. 32, p. 17, pct. 32). Fie că abordăm cauza din perspectiva unei obligații pozitive impuse statului care constă în adoptarea unor măsuri rezonabile și adecvate pentru protejarea drepturilor pe care reclamantii le au în temeiul art. 8 § 1, fie că o abordăm din perspectiva unei imixțiuni a unei autorități publice care trebuie justificată în temeiul paragrafului 2, principiile aplicabile sunt destul de asemănătoare.

88. Obligația pozitivă de a lua toate măsurile rezonabile și adecvate pentru protejarea drepturilor pe care reclamantii le au în temeiul art. 8 § 1 presupune, în primul rând, obligația principală a statelor de a crea un cadru legislativ și administrativ care să aibă drept obiectiv prevenirea eficace a daunelor asupra mediului și asupra sănătății umane (*Budayeva împotriva Rusiei*, nr. 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 și 15343/02, pct. 129-132, 20 martie 2008). În cazul în care un stat trebuie să soluționeze problemele complexe ale politicii de mediu și economice, în special atunci când este vorba de activități periculoase, trebuie, de asemenea, să se rezerve un loc deosebit unei legislații adaptate la particularitățile activității în cauză, în special la nivelul riscului care poate rezulta. Această obligație trebuie să determine autorizarea, punerea în funcțiune, exploatarea, securitatea și controlul activității în cauză, precum și să impună oricărei persoane interesate de aceasta adoptarea unor măsuri de ordin practic care să asigure protecția efectivă a cetățenilor a căror viață riscă să fie expusă la pericolele inerente domeniului în cauză [*Oneryildiz împotriva Turciei*, (MC), nr. 48939/99, pct. 90, CEDO 2004-XII]. Este necesar, de asemenea, să se sublinieze că procesul decizional trebuie să presupună în primul rând realizarea unor anchete și a unor studii corespunzătoare, astfel încât să se prevină și să se evalueze anticipat efectele activităților care pot aduce atingere mediului și drepturilor persoanelor și să se permită astfel stabilirea unui echilibru just între diversele interese concurente implicate (*Hatton și alții*, citată anterior, pct. 128). Importanța accesului publicului la concluziile acestor studii, precum și la informațiile care permit evaluarea pericolului la care este expus, nu poate fi pusă la îndoială (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Guerra*, citată anterior, pct. 60 și *McGinley și Egan*, citată anterior, pct. 97). În cele din urmă, persoanele în cauză trebuie, de asemenea, să poată formula, în fața instanțelor, o acțiune împotriva oricărei decizii, oricărui act sau oricărei omisiuni, în cazul în care consideră că interesele sau observațiile lor nu au fost luate în considerare suficient în cadrul procesului decizional (a se vedea *Hatton*, citată anterior, pct. 128, și *Taşkin*, citată anterior, pct. 118-119).

b) Cu privire la aplicabilitatea art. 8 în speță

89. Curtea constată faptul că persoanele în cauză își aveau domiciliul, la momentul faptelor, în orașul Baia Mare, într-un cartier de locuințe situat la aproximativ 100 m de uzina de extracție și de iazul Săsar (a se vedea supra, pct. 7), elemente ale exploatarei miniere a societății *Aurul*, care folosea o tehnologie de extragere a aurului și argintului ce presupunea extracția prin dizolvare cu cianură de sodiu (a se vedea supra, pct. 11).

90. Curtea observă că, astfel cum a fost precizat de către Guvern, un studiu de impact asupra mediului, realizat în 1993, prezenta viitoarea activitate a societății *Aurul* ca fiind

avantajoasă în ansamblu. Curtea constată că, pe baza acestui studiu, autoritățile administrative au emis o autorizație de mediu în favoarea societății în cauză (a se vedea supra, pct. 13).

91. Examinând concluziile acestui studiu preliminar, Curtea constată că autorii acestuia, medici, ingineri, biologi, au semnalat faptul că activitatea în cauză nu era lipsită de riscuri pentru mediu și pentru sănătatea umană (a se vedea, în special, supra pct. 15-18). De asemenea, aceasta constată că, în 2001, adică la opt ani de la realizarea acestui prim studiu, alți specialiști au tras un semnal de alarmă referitor la depășirea pragurilor de poluare admise în regiunea în cauză (a se vedea supra, pct. 55, 57 și 58).

92. Curtea ia în considerare, de asemenea, accidentul ecologic din ianuarie 2000, ale cărui consecințe nocive pentru mediu sunt descrise pe larg în raportul Task Force (realizat la inițiativa Uniunii Europene), precum și în raportul Organizației Națiunilor Unite (a se vedea supra, pct. 25-32). Studiul realizat în 2001 întărește argumentul unei poluări care depășește limitele admise în vecinătatea exploatării uzinei Săsar (a se vedea supra, pct. 55). În plus, Curtea observă că este de necontestat faptul că la originea acestui accident este societatea *Aurul*, printre ai cărei acționari se numără statul român (a se vedea supra, pct. 8).

93. Curtea observă că, spre deosebire de alte cauze similare, în care reclamanții se bazează pe hotărâri judecătorești care recunosc activitățile în curs de desfășurare ca fiind periculoase pentru mediu și pentru sănătatea populației (*Taşkin și alții*, citată anterior, pct. 112), pe decizii administrative care declară aceste activități incompatibile cu standardele de mediu (*Giacomelli*, citată anterior, pct. 38 și 41) sau pe rapoarte accesibile publicului care indică un anumit grad de poluare pentru o anumită activitate (*Fadeyeva*, citată anterior, pct. 31-32), aceasta întâmpină dificultăți în speță, ca urmare a lipsei oricărei decizii interne sau a oricărui alt document oficial care să precizeze în mod suficient de clar gravitatea pericolului pe care activitatea societății *Aurul* o reprezintă pentru sănătatea umană și pentru mediu.

94. În această privință, Curtea reamintește, astfel cum a făcut deja în decizia privind admisibilitatea din 5 iulie 2007, că primul reclamant a încercat de mai multe ori, fără succes, să utilizeze căile de atac interne disponibile (a se vedea decizia privind admisibilitatea, 5 iulie 2007).

95. Curtea observă că, cel puțin pe parcursul unei anumite perioade de timp, după accidentul ecologic din ianuarie 2000, diferite elemente poluante (cianuri, plumb, zinc, cadmiu) care depășeau standardele interne și internaționale admise au fost prezente în mediul înconjurător, în special în vecinătatea locuinței reclamanților. Această situație este confirmată de concluziile rapoartelor oficiale redactate după accident de Organizația Națiunilor Unite (UNEP/OCHA), de Uniunea Europeană (Task Force) și de Ministerul Mediului din România (a se vedea supra, pct. 26, 28 și 63).

96. Curtea nu găsește nici un motiv pentru a pune la îndoială sinceritatea observațiilor formulate de reclamanți în această privință. Desigur, astfel cum rezultă din prima analiză a situației *de facto*, aceștia nu au reușit să obțină din partea autorităților interne nici un document oficial care să ateste că activitatea societății *Aurul* reprezenta un pericol pentru sănătatea acestora (a se vedea supra, pct. 35-53). Cu toate acestea, existența unui pericol de poluare cu substanțe chimice periculoase pentru sănătatea oamenilor poate fi identificată fără nici un dubiu din studiile de impact asupra mediului depuse la dosar de către guvernul pârât după comunicarea cererii.

97. În aceste condiții, ținând seama de constatările rapoartelor oficiale și de cele ale studiilor de mediu menționate anterior, Curtea concluzionează că poluarea generată de activitatea uzinei Săsar putea să cauzeze o deteriorare a calității vieții riveranilor și, în special, să afecteze confortul reclamanților și să îi priveze pe aceștia de folosința domiciliului lor, astfel încât să le afecteze viața privată și de familie. Prin urmare, art. 8 este aplicabil (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Lopez Ostra*, citată anterior, pct. 50, 52).

c) Cu privire la încălcarea art. 8 din convenție

98. Curtea reamintește că, în speță, reclamanții se plâng în esență nu de un act, ci de o lipsă de acțiune din partea statului. Aceștia denunță nerealizarea de către autoritățile naționale a unor anchete și studii corespunzătoare care ar fi permis evaluarea anticipată și prevenirea efectelor activității societății *Aurul* de natură să aducă atingere mediului și drepturilor acestora. Reclamanții pretind că nu dispuneau de nici o posibilitate de a ataca în mod efectiv decizia de autorizare a activității în cauză și desfășurarea acesteia. În cele din urmă, al doilea reclamant afirmă că starea sănătății sale s-a agravat din cauza poluării generate de activitatea în cauză.

99. În primul rând, Curtea constată că statul pârât a autorizat funcționarea societății *Aurul*, al cărei acționar era și care avea ca principal obiectiv exploatarea minereurilor prezente, de mai mulți ani, în iazurile de decantare situate în vecinătatea orașului Baia Mare.

100. În continuare, Curtea observă că această societate se afla la originea accidentului ecologic din ianuarie 2000, care a fost descris pe larg de mijloacele de informare în masă internaționale și care a făcut obiectul unui raport al Uniunii Europene și al unui alt raport al Organizației Națiunilor Unite. După acest accident, primul reclamant a început să facă demersurile necesare pentru a se informa cu privire la pericolul pe care îl reprezenta activitatea în cauză pentru viața sa și cea a fiului său, al doilea reclamant, care suferă de astm (a se vedea supra, pct. 35 și 42).

101. În cadrul principiilor enunțate mai sus și ținând seama de specificitatea cauzei, Curtea consideră că trebuie să stabilească dacă procesul decizional care a dus la acordarea unei autorizații de mediu societății *Aurul* s-a bazat pe studii și anchete care să îi permită evaluarea anticipată a riscurilor eventuale ale respectivei activități și dacă concluziile studiilor efectuate au fost făcute publice. De asemenea, Curtea va analiza dacă, în contextul ulterior producerii accidentului din ianuarie 2000, autoritățile naționale au informat populația orașului Baia Mare, printre care se numără și reclamanții, despre eventualele riscuri și consecințe ale acestui accident pentru sănătatea oamenilor și pentru mediu. În același context, este necesar să se analizeze, de asemenea, dacă autoritățile naționale au informat populația despre măsurile de prevenire a unui viitor accident similar celui din ianuarie 2000. În cele din urmă, Curtea va examina dacă autoritățile naționale au informat populația orașului Baia Mare despre măsurile menite să atenueze riscurile pentru sănătatea umană și pentru mediu, în cazul repetării unui astfel de eveniment.

102. Înainte de a efectua această analiză, Curtea consideră necesar să analizeze dacă există indicii care să permită concluzia conform căreia afecțiunea de care suferă cel de-al doilea reclamant a putut fi agravată de activitatea societății *Aurul*, care folosește o tehnologie de extracție prin dizolvare a minereurilor cu cianură de sodiu în vecinătatea locuinței acestuia.

103. În primul rând, Curtea nu găsește nici un motiv pentru a pune la îndoială realitatea afecțiunii de care suferă cel de-al doilea reclamant, care a fost diagnosticată, pentru prima dată, în 1996, adică înainte de punerea în funcțiune a societății *Aurul*. Această afecțiune este atestată de certificate medicale. În al doilea rând, nu poate fi contestat faptul că cianura de sodiu este o substanță toxică care poate, în anumite condiții, să pună în pericol sănătatea umană (a se vedea supra, pct. 66). În al treilea rând, astfel cum Curtea a constatat (a se vedea supra, pct. 95), este incontestabil că a fost înregistrat un nivel ridicat de poluare în vecinătatea locuinței reclamanților, ca urmare a producerii accidentului ecologic din ianuarie 2000.

104. Curtea a examinat studiile științifice depuse la dosarul cauzei de către reclamanți. În ceea ce privește studiul realizat de OMS în 2004 (a se vedea supra, pct. 67), reține că este dificil, pentru specialiști, să stabilească o legătură doză–efect în caz de ingerare a cianurii de

sodiu. Cel de-al doilea studiu, realizat de Agenția pentru Substanțe Toxice în 2006 (a se vedea supra, pct. 68), adoptă poziția potrivit căreia contactul cu cianura de sodiu poate avea efecte iritante pentru căile respiratorii, precizând că nu există informații disponibile referitoare la doza de cianură pornind de la care se poate vorbi de o incidență asupra afecțiunilor respiratorii (pagina 4 din raport). În cele din urmă, al treilea studiu nu face decât să confirme concluziile primelor două: nu se cunoaște încă doza de cianură de sodiu pornind de la care afecțiunile căilor respiratorii, precum astmul, se pot agrava (a se vedea supra, pct. 68, *in fine*).

105. În absența elementelor de probă în această privință, Curtea se poate eventual baza pe un raționament probabilist, având în vedere că patologii moderne se caracterizează prin pluralitatea cauzelor. Acest lucru este posibil în cazul unei incertitudini științifice însoțite de elemente statistice suficiente și convingătoare.

106. Cu toate acestea, Curtea consideră că, în speță, incertitudinea științifică nu este însoțită de asemenea elemente statistice. Documentul întocmit de către un spital din Baia Mare și care atestă o anumită creștere a numărului de afecțiuni ale căilor respiratorii nu este suficient, de unul singur, să creeze o probabilitate causală. Prin urmare, Curtea constată că reclamanții nu au reușit să dovedească existența unei legături de cauzalitate suficient de clare între expunerea la anumite doze de cianură de sodiu și agravarea astmului.

107. Cu toate acestea, consideră că, deși nu există o probabilitate causală în speță, existența unui risc grav și considerabil pentru sănătatea și pentru confortul reclamanților impunea statului obligația pozitivă de a lua măsuri rezonabile și adecvate care să protejeze drepturile persoanelor în cauză la respectarea vieții lor private și a domiciliului lor, precum și, în termeni mai generali, dreptul de a se bucura de un mediu sănătos și protejat. În speță, această obligație le revenea autorităților, atât înainte de punerea în funcțiune a uzinei Săsar, cât și după accidentul din ianuarie 2000. În această privință, Curtea constată că, în 1992, statul român a solicitat Institutului de Cercetare din cadrul Ministerului Mediului să realizeze un studiu de impact asupra mediului. Șapte ani mai târziu, statul pârât, acționar al societății *Aurul*, a decis autorizarea punerii în funcțiune a acesteia, bazându-se în principal pe concluziile acestui studiu realizat în 1993.

108. Curtea consideră că nu are competența de a substitui propriul punct de vedere celui al autorităților locale în ceea ce privește cea mai bună politică care trebuie adoptată în materie de mediu și industrie: aceasta face referire la ampla marjă de apreciere pe care jurisprudența sa le-o recunoaște statelor în domeniile sociale și tehnice dificile, astfel cum este cel din cauză (*Hatton*, citată anterior, pct. 100-101). Analizând concluziile studiului menționat anterior, Curtea evidențiază că orașul Baia Mare era deja o localitate foarte poluată, ca urmare a unei activități industriale intense, în special în domeniul minier (a se vedea supra, pct. 9 și 10). În plus, Curtea observă că este vorba de o tehnologie nouă, care nu a fost niciodată folosită în România, și ale cărei consecințe asupra mediului nu erau cunoscute. De asemenea, studiul realizat în 1993 amintea proximitatea activității față de zonele locuite din orașul Baia Mare pentru a sublinia riscurile potențiale de poluare fonică și atmosferică. În speță, măsurile preventive impuse erau cele care intrau sub incidența atribuțiilor conferite autorităților și care puteau fi considerate, în mod rezonabil, ca putând atenua riscurile aduse la cunoștința acestora.

109. Curtea reamintește că, în dreptul românesc, dreptul la un mediu sănătos este un principiu care are valoare constituțională. Acest principiu a fost preluat de Legea nr. 137/1995 privind protecția mediului, care era în vigoare la momentul faptelor [a se vedea supra, cap. ÎN FAPT II A lit. a) și b)]. În afară de aceasta, principiul precauției le recomandă statelor să adopte cât mai repede măsuri efective și proporționate pentru prevenirea riscului de prejudicii grave și ireversibile aduse mediului în absența unei certitudini științifice sau tehnice [a se vedea supra, cap. ÎN FAPT II B lit. h)].

110. Curtea constată că nici un element din dosar nu evidențiază faptul că autoritățile române au dezbătut riscurile pe care, conform studiului citat anterior, activitatea industrială în cauză le reprezenta pentru mediu și pentru sănătatea populației. În ceea ce privește cele opt studii realizate de CAST SA, Curtea nu le poate lua în considerare din cauza incertitudinii privind data realizării lor (a se vedea supra, pct. 62).

111. În afară de aceasta, Curtea observă că, spre deosebire de cauza *Hatton*, citată anterior, unde mai multe studii au condus la concluzia unei incidențe minime a activității în litigiu asupra aspectelor vieții private a reclamantilor, în speță, pericolul pentru mediu și pentru bunăstarea populației era previzibil. În plus, accidentul ecologic din ianuarie 2000 a confirmat argumentul unei contaminări cu metale grele în cazul prăbușirii digurilor iazurilor, contaminare deja evocată de autorii studiului realizat în 1993 (a se vedea supra, pct. 16). Alte două țări (Ungaria și Serbia și Muntenegru) au fost, de asemenea, afectate de acest accident. În ceea ce privește acest ultim aspect, Curtea reamintește, în spiritul principiului 21 din Declarația de la Stockholm și al principiului nr. 14 din Declarația de la Rio, că obligația generală a autorităților este de a descuraja și de a preveni transferurile în alte state de substanțe care provoacă o gravă deteriorare a mediului [a se vedea supra, cap. ÎN FAPT II B lit. b)].

112. De asemenea, Curtea observă că, dincolo de cadrul legislativ național instituit de Legea privind protecția mediului, există norme internaționale specifice, care ar fi putut fi aplicate de către autoritățile române (a se vedea supra, pct. 12). Contrar cauzei *Asselbourg* invocată de guvernul pârât, condițiile de exploatare stabilite în speță de către autoritățile române s-au dovedit insuficiente pentru a preveni o situație cu consecințe grave asupra mediului și asupra confortului populației (cf. *Budayeva*, citată anterior, pct. 149). Curtea concluzionează că autoritățile române nu și-au îndeplinit obligația de a evalua în prealabil și în mod satisfăcător riscurile eventuale ale activității în cauză și de a lua măsurile corespunzătoare care să protejeze dreptul reclamantilor la respectarea vieții lor private și a domiciliului lor, precum și, în termeni mai generali, dreptul de a se bucura de un mediu sănătos și protejat.

113. În cadrul obligațiilor pozitive care decurg din art. 8 din convenție, Curtea ține să sublinieze importanța dreptului publicului la informare, astfel cum a fost consacrat de jurisprudența sa (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Taşkin*, citată anterior, pct. 119, și *Giacomelli*, citată anterior, pct. 83). Se reamintește că nu există îndoieli cu privire la importanța accesului publicului la concluziile studiilor de mediu preliminară, precum și la informațiile care permit evaluarea pericolului la care acesta este expus (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Guerra*, citată anterior, p. 223, pct. 60, și *McGinley și Egan*, citată anterior, pct. 97).

114. În această privință, astfel cum subliniază guvernul pârât, Curtea constată că, la 24 noiembrie și 3 decembrie 1999, a avut loc o dezbatere publică. În afară de chestiunea autenticității copiilor celor două procese-verbale anexate de Guvern la observațiile sale suplimentare, Curtea evidențiază că nu le-a fost prezentat nici un studiu de impact asupra mediului participanților la aceste două dezbateri. În plus, rezultă din conținutul procesului-verbal întocmit la 24 noiembrie 1999 că participanții care au solicitat precizări cu privire la pericolul pe care îl putea reprezenta funcționarea tehnologiei în cauză nu au obținut nici un răspuns (a se vedea supra, pct. 23). De asemenea, nu s-a răspuns nici întrebărilor adresate de participanții la dezbateră organizată la 3 noiembrie 1999 (a se vedea supra, pct. 24).

115. Curtea observă că, în conformitate cu procedura de reglementare a activităților economice și sociale care au un impact asupra mediului, elaborată în conformitate cu Legea nr. 137/1995 privind protecția mediului, în vigoare la momentul faptelor, autoritățile naționale aveau obligația ca, în cadrul unei debateri publice, să informeze persoanele interesate cu privire la impactul pe care activitatea industrială îl poate avea asupra mediului [a se vedea

supra, cap. ÎN FAPT II A lit. c) par. 3]. În plus, raportul privind impactul asupra mediului trebuia făcut public cu ocazia acestei dezbateri [a se vedea supra, cap. ÎN FAPT II A lit. c) par. 3]. Curtea subliniază, în special, că autoritățile naționale nu au făcut publice concluziile studiului preliminar, realizat în 1993, care a stat la baza autorizației de mediu a societății *Aurul* (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Guerra*, citată anterior, pct. 60).

116. Contrar cauzelor *Hatton și alții*, citată anterior (pct. 120), și *Taşkin și alții*, citată anterior (pct. 120), participanții la dezbaterile menționate nu au avut acces la concluziile studiului care a stat la baza acordării autorizației de mediu a societății și nici o altă informație oficială privind acest subiect nu le-a fost prezentată. Din documentele depuse la dosar de către Guvern, rezultă că nu au fost respectate în speță dispozițiile interne în materie de dezbateri publice. O situație similară a fost sancționată în cauza *Guerra*, citată anterior (pct. 60). Ținând seama de această constatare, argumentul Guvernului privind neparticiparea reclamantilor nu poate fi admis (a se vedea, *a contrario*, *McGinley și Egan*, citată anterior, pct. 102).

117. În ceea ce privește Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public, Curtea constată că acest text a intrat în vigoare la 22 octombrie 2001 și că dispozițiile sale de aplicare au fost publicate la 8 martie 2002, în timp ce demersurile inițiate de către primul reclamant au început în 2000, ca urmare a producerii accidentului. În această privință, Curtea reamintește, astfel cum a făcut deja în decizia sa privind admisibilitatea din 5 iulie 2007, că unui reclamant care a folosit o cale de atac, în aparență efectivă și suficientă, nu i se poate reproșa faptul că nu a încercat să folosească alte căi de atac care erau disponibile, dar care nu prezentau mai multe șanse de succes (a se vedea, *mutatis mutandis*, hotărârile *A. împotriva Franței* din 23 noiembrie 1993, seria A nr. 277-B, p. 48, pct. 32, și *De Moor împotriva Belgiei* din 23 iunie 1994, seria A nr. 292-A, p. 16-17, pct. 50).

118. La nivel internațional, Curtea reamintește că accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziei și accesul la justiție în probleme de mediu sunt consacrate de Convenția de la Aarhus din 25 iunie 1998, ratificată de România la 22 mai 2000 [a se vedea supra, cap. ÎN FAPT II B lit. c)]. În același sens, Rezoluția nr. 1430/2005 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind riscurile industriale consolidează, printre altele, obligația statelor de a îmbunătăți difuzarea informațiilor în acest domeniu [a se vedea supra, cap. ÎN FAPT II B lit. e)].

119. În ceea ce privește posibilitatea pentru reclamantii de a contesta în fața instanțelor rezultatele studiilor efectuate în speță și de a avea acces la documentele relevante, Curtea consideră că această chestiune este strâns legată de concluziile precedente, privind participarea populației care locuiește în vecinătatea exploatarea uzinei Săsar la luarea deciziei (a se vedea supra, pct. 115).

120. În ceea ce privește urmările accidentului din ianuarie 2000, Curtea constată că din elementele dosarului reiese că activitatea industrială în cauză nu a fost oprită de către autorități, care au continuat să folosească aceeași tehnologie (a se vedea supra, pct. 8, *in fine*). În acest sens, Curtea reamintește importanța principiului precauției (consacrat pentru prima dată de Declarația de la Rio), principiu care „se aplică în vederea asigurării unui nivel ridicat de protecție a sănătății, a securității consumatorilor și a mediului, în cadrul activităților Comunității”.

121. Curtea observă că obligațiile pozitive inerente de a respecta efectiv viața privată sau de familie impuse autorităților naționale se aplicau, de asemenea și chiar *a fortiori*, perioadei ulterioare accidentului din ianuarie 2000.

122. Având în vedere consecințele accidentului ecologic asupra sănătății și asupra mediului, astfel cum au fost constatate de studiile și rapoartele internaționale, Curtea consideră că populația orașului Baia Mare, din care fac parte și reclamantii, a trebuit să

trăiască într-o stare de angoasă și de incertitudine accentuate de pasivitatea autorităților naționale, care aveau obligația să ofere informații suficiente și detaliate cu privire la consecințele trecute, prezente și viitoare ale accidentului ecologic asupra sănătății lor și asupra mediului și cu privire la măsurile de prevenire și recomandările adresate populațiilor care ar putea fi afectate în viitor de evenimente similare. La acestea se adaugă și teama generată de continuarea desfășurării activității și de posibilitatea repetării, în viitor, a aceluiași accident.

123. Curtea constată că primul reclamant a efectuat, fără succes, numeroase demersuri de natură administrativă și penală pentru a cunoaște riscurile potențiale ca urmare a accidentului ecologic din ianuarie 2000, la care erau expuși el și familia sa, și pentru ca cei răspunzători de acest incident să fie sancționați(a se vedea supra, pct. 35-53).

124. În același context ulterior accidentului din ianuarie 2000, după analizarea elementelor aflate la dosar, Curtea are convingerea că autoritățile naționale nu și-au îndeplinit obligația de a informa populația orașului Baia Mare, și în special pe reclamanti. Aceștia din urmă se află în imposibilitatea de a cunoaște eventualele măsuri de prevenire a unui accident similar sau măsurile care se impun în cazul repetării unui asemenea accident. Acest argument este susținut și de Comunicarea Comisiei Europene privind securitatea activităților miniere [a se vedea supra, cap. ÎN FAPT II B lit. g)].

125. Prin urmare, Curtea constată că statul pârât nu și-a îndeplinit obligația de a garanta dreptul reclamanților la respectarea vieții lor private și de familie, în sensul art. 8 din convenție.

II. CU PRIVIRE LA APLICAREA ART. 41 DIN CONVENȚIE

126. Art. 41 din convenție prevede:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciu

127. Cel de-al doilea reclamant solicită suma de 146 789 euro („EUR”) pentru prejudiciul material suferit ca urmare a deteriorării stării sale de sănătate rezultate din activitatea societății *Aurul*. În sprijinul acestei cereri, el prezintă o evidență detaliată a cheltuielilor generate de tratamentul pentru astm. În stabilirea prejudiciului suferit de el, acesta solicită Curții să țină seama de necesitatea continuării acestui tratament și pe viitor, cauză a unui prejudiciu viitor, din punctul său de vedere. Invocă, în această privință, cauza *Mikheyev împotriva Rusiei* (nr. 77617/01, pct. 159-161, 26 ianuarie 2006).

128. De asemenea, reclamantii solicită 50 000 EUR pentru prejudiciul moral datorat punerii în funcțiune, în vecinătatea domiciliului lor, a unei exploatare industriale periculoase pentru viața oamenilor. Aceștia consideră că autorizația de punere în funcțiune a acestei exploatare constituie o neîndeplinire a obligației autorităților naționale de a lua măsurile corespunzătoare pentru protejarea dreptului acestora la respectarea vieții private. De asemenea, aceștia invocă nerespectarea garanțiilor procesuale în ceea ce privește procesul decizional care a dus la acordarea autorizației menționate anterior (lipsa unor studii de impact corespunzătoare care le-ar fi putut permite să evalueze pericolul eventual reprezentat de activitatea în cauză, lipsa accesului publicului la informațiile oficiale cu privire la acest aspect, lipsa unor acțiuni efective împotriva deciziilor privind desfășurarea activității). Ei afirmă că aceste curențe le-au cauzat suferințe psihice, angoasă și un sentiment de nedreptate.

În acest sens, invocă hotărârile *Lopez Ostra* și *Guerra*, citate anterior.

129. În ceea ce privește cererea celui de-al doilea reclamant referitoare la prejudiciul material, Guvernul solicită Curții să respingă această pretenție. În primul rând, acesta consideră că prezenta speță diferă de cauza *Mikheyev*, citată anterior, în măsura în care aceasta din urmă se referă la o încălcare a art. 3 din convenție, în urma căreia reclamantul și-a pierdut capacitatea de muncă. În speță, cel de-al doilea reclamant nu a reușit să dovedească pierderea capacității sale de muncă. În plus, nu există nici o legătură de cauzalitate între agravarea stării sale de sănătate și încălcarea pretinsă.

130. În ceea ce privește cererea unei despăgubiri pentru prejudiciul moral suferit, Guvernul consideră că pretenția reclamanților este excesivă și insistă asupra lipsei unei legături de cauzalitate între pretensele încălcări și prejudiciul moral pretins de către persoanele în cauză. În ceea ce privește suma solicitată cu acest titlu, Guvernul invocă o serie de cauze similare, în care Curtea a decis acordarea unor sume net inferioare celor solicitate de către reclamanți [3 000 EUR în cauza *Lemke împotriva Turciei* (nr. 17381/02, pct. 62, 5 iunie 2007), 12 000 EUR în cauza *Giacomelli*, citată anterior (pct. 104), 3 000 EUR în cauza *Ockan împotriva Turciei* (nr. 46771/99, pct. 62, 28 martie 2006) și 3 000 EUR în cauza *Taşkin*, citată anterior]. În cele din urmă, Guvernul consideră că simpla constatare a unei încălcări poate constitui în sine o reparație echitabilă în temeiul art. 41 din convenție.

131. În ceea ce privește prejudiciul material pretins de cel de-al doilea reclamant, Curtea este de aceeași opinie ca și Guvernul, conform căruia nu există nici o legătură de cauzalitate între încălcarea convenției și prejudiciul pretins (a se vedea supra, pct. 106).

132. În schimb, în ceea ce privește prejudiciul moral pretins de reclamanți, Curtea reamintește că a stabilit încălcarea art. 8. Cu toate acestea, având în vedere circumstanțele cauzei, aceasta hotărăște să nu acorde nimic cu titlu de prejudiciu moral.

B. Cheltuieli de procedură

133. Reclamanții solicită rambursarea unei sume de 7 916 EUR, repartizată după cum urmează: 7 616 EUR pentru onorariul avocatului acestora (sumă care trebuie plătită direct acestuia) și 300 EUR pentru cheltuieli diverse (poștă, telefon, corespondență electronică, papetărie). În sprijinul cererii lor, aceștia prezintă o copie a unei facturi detaliate pentru onorariu, precum și un contract de asistență juridică. În schimb, aceștia nu solicită rambursarea onorariilor de reprezentare și asistență pentru avocații societății *Latham & Watkins*, cu excepția celor cauzate de ședința din 23 octombrie 2007, care sunt incluse în suma totală de 7 616 EUR. În ceea ce privește suma de 300 EUR solicitată pentru cheltuieli diverse, reclamanții nu prezintă nici un document justificativ. Aceștia invocă jurisprudența rezultată din cauzele *Iosub Caras împotriva României* (nr. 7198/04, pct. 65, 27 iulie 2006) și *Buzescu împotriva României* (nr. 61302/00, pct. 116, 25 mai 2005), conform căreia cheltuielile nejustificate pot fi totuși rambursate în cazul în care corespund unei necesități și în cazul în care valoarea acestora este rezonabilă.

134. Guvernul consideră că solicitarea reclamanților privind rambursarea cheltuielilor de procedură nu poate fi considerată „rezonabilă” în sensul jurisprudenței Curții. Acesta constată faptul că avocatul reclamanților a intervenit doar după comunicarea cererii, precum în cauza *Karov împotriva Bulgariei* (nr. 45964/99, pct. 104, 16 noiembrie 2006). Guvernul consideră, de asemenea, că suma solicitată cu acest titlu este excesivă, având în vedere sumele acordate de Curte în cauze similare: 4 500 EUR în cauza *Moreno Gomez împotriva Spaniei* (nr. 4143/02, pct. 70, 16 noiembrie 2004), 3 598 EUR în cauza *Giacomelli*, citată anterior (pct. 108), 5 000 EUR (pentru reprezentarea a 311 reclamanți) în cauza *Ockan*, citată anterior (pct. 65), și 6 500 EUR (pentru cei trei avocați ruși) și 5 540 lire sterline (pentru cei doi

avocați englezi) în cauza *Fadeyeva*, citată anterior (pct. 150).

135. În conformitate cu jurisprudența constantă a Curții, cheltuielile de procedură efectuate de reclamant pot fi rambursate doar în măsura în care se stabilesc realitatea, necesitatea și caracterul rezonabil al cuantumului lor (a se vedea, printre multe altele, *Belziuk împotriva Poloniei*, hotărârea din 25 martie 1998, *Recueil* 1998-II, p. 573, pct. 49, și *Sardinas Albo împotriva Italiei*, nr. 56271/00, pct. 110, 17 februarie 2005).

136. În speță, Curtea observă volumul considerabil al documentelor depuse la dosarul cauzei (peste 2000 de pagini) și consideră că, chiar dacă avocatul reclamantilor a intervenit doar după comunicarea cererii, activitatea acestuia a fost importantă. Ca și în cauza *Buzescu*, citată anterior, Curtea constată că Guvernul nu a reușit să demonstreze lipsa necesității cheltuielilor efectuate și caracterul derezonabil al facturii detaliate pentru onorariu, prezentate de reclamanti. Luând în considerare toate elementele aflate în posesia sa și complexitatea cauzei, Curtea, pronunțându-se în echitate, consideră rezonabilă suma de 7 916 EUR, din care este necesar să se deducă suma de 1 650 EUR acordată de Consiliul Europei cu titlu de asistență judiciară. În consecință, aceasta le acordă reclamantilor suma de 6 266 EUR, care trebuie plătită, în conformitate cu autorizațiile prezentate de reclamanti, în contul bancar al consilierului acestora, Diana Olivia Hatneanu.

C. Dobânzi moratorii

137. Curtea consideră necesar ca rata dobânzilor moratorii să se întemeieze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, majorată cu trei puncte procentuale.

PENTRU ACESTE MOTIVE, CURTEA

1. Hotărăște, în unanimitate, că a fost încălcat art. 8 din convenție;

2. Hotărăște, în unanimitate,

a) că statul pârât trebuie să plătească împreună reclamantilor, în termen de trei luni de la data rămânării definitive a prezentei hotărâri, în conformitate cu art. 44 § 2 din convenție, suma de 6 266 EUR (șase mii două sute șazeci și șase euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit de către aceștia, pentru cheltuieli, care trebuie convertită în moneda națională a statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății;

b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;

3. Respinge, cu cinci voturi la două, cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

Redactată în limba franceză, apoi comunicată în scris, la 27 ianuarie 2009, în temeiul art. 77 § 2 și 3 din regulament.

Stanley Naismith
Grefier

Boštjan M.
Președinte

Zupančič

În conformitate cu art. 45 § 2 din convenție și cu art. 74 § 2 din regulament, se anexează la prezenta hotărâre un rezumat al opiniei parțial separate a judecătorului Zupančič, la care s-a raliat judecătorul Gyulumyan.

Opinia parțial separată a judecătorului Zupančić la care s-a raliat judecătorul Gyulumyan

Sunt de acord cu majoritatea, care susține că a existat o încălcare de procedură a art. 8 din convenție. Cu toate acestea, nu sunt de acord cu constatarea de la pct. 106 din hotărâre, conform căruia cel de-al doilea reclamant nu a reușit să demonstreze „*legătura de cauzalitate*” dintre expunerea la anumite doze de cianură de sodiu și agravarea afecțiunii sale.

În primul rând, este necesar să se constate că demersul probabilist adoptat de Curte la pct. 105 din hotărâre [„(...) *specific în contextul afecțiunilor moderne care au* (precum afecțiunea celui de-al doilea reclamant) *o pluralitate de cauze*] este înlocuit, fără nici o explicație, de demersul cauzal clasic (care nu stăpânește noțiunea de incertitudine).

Anumiți sociologi au subliniat că „mania legăturii cauzale” este „o caracteristică puternică a mentalității primitive mistice și prelogice”, deosebit de activă în vrăjitorie (descrișă ca o teorie a cauzelor) și care se opune mentalității „civilizate”, mult mai calmă pentru a analiza cauzalitatea într-un cadru probabilist (*P. Peretti-Watel, Sociologie du risque, Paris, A. Colin, 2000*).

În ceea ce privește efectele probabilității, studiile științifice existente au contestat abordarea conferită de sens, atunci când la originea unui prejudiciu se află mai mulți factori: în timp ce abordarea „de bun sens” propune o „repartizare” între fiecare factor, știința stabilește că acești factori nu se adaugă, ci se multiplică. Se poate vorbi despre o potențializare a efectelor.

Având în vedere că nu există o dovadă clară a unui agent cauzal, abordarea în funcție de individ se dovedește învechită, necorespunzătoare, în cazul patologiilor de tipul celor evocate mai sus; nu se poate demonstra cu certitudine că o persoană suferă de o anumită afecțiune pentru că a fost expusă la o sursă toxică, dar se poate stabili că o populație expusă unei asemenea surse toxice va prezenta, în raport cu o altă populație care nu a fost expusă, o creștere statistică semnificativă a unei asemenea afecțiuni sau o agravare a afecțiunii preexistente.

Un exemplu elocvent în acest sens este cel al cancerului de plămâni: nu se poate afirma niciodată cu certitudine motivul pentru care un anumit individ suferă de cancer de plămâni, dar s-a demonstrat științific că 92% din persoanele care suferă de această formă de cancer sunt fumători și/sau foști fumători.

Spre deosebire de prejudiciul rezultat de un accident rutier (ale cărui consecințe pot să apară imediat sau la scurt timp după faptul cauzator de prejudicii și care pot fi imputate fără discuție coliziunii), efectele toxice pot să nu fie imediate și, mai ales, să nu fie vizibile o perioadă îndelungată. Acest tip de efect poate fi imputat unei serii de factori și nu neapărat unei cauze unice. Este bine cunoscut faptul că specificitatea patologiilor moderne constă în absența unei „semnături” a agentului cauzal.

Plătind cu prețul vieții sau al sănătății lor, victimele au trebuit să suporte mult timp prezumția de responsabilitate. În Franța, aceasta este direcția indicată de Chambre sociale a Cour de cassation la 28 februarie 2002 în hotărârile „azbest”, înlocuită în prezent de jurisprudența celei de-a doua Chambre civile, premisă a unui drept la reparație integrală pentru victimele accidentelor de muncă și bolilor profesionale pe care Cour Supreme l-a identificat chiar în cadrul contractului de muncă.

Instanțele franceze au admis deja existența unei legături, după ce a stabilit existența unei legături statistice și a unui prejudiciu. În hotărârea din 30 aprilie 2004, Cour d'appel de Versailles a admis responsabilitatea unui laborator într-un caz în care victima fusese expusă *in utero* la distilbene și suferea de o tumoare canceroasă a vaginului (CA Versailles, 30 aprilie

2004, D. 2004, IR p. 1502). Aceasta a considerat că, deși era dificil să se recunoască în *distilbene* caracterul unei condiții *sine qua non* în cazul de față, administrarea acestui medicament reprezenta în mod indiscutabil un factor major al afecțiunii, identificat, de altfel, de către experți.

În ceea ce privește necesitatea de a adăuga nesiguranței elementelor statistice, este necesar să se constate că cea mai dificilă sarcină îi revine judecătorului, care trebuie să aprecieze – după consultarea concluziilor epidemiologilor – dacă o creștere de 7% sau de 30% a frecvenței unei afecțiuni sugerează o corelație.

În general (și din nefericire), în cazul „noilor riscuri” (sănătate publică/mediu), repetarea evenimentelor trecute lipsește astfel încât este imposibilă definirea unei frecvențe statistice înaintea unei perioade destul de îndelungate.

În speță, astfel cum a constatat Curtea „*nu există suficiente informații pentru a stabili un raport doză-efect în cazurile de intoxicare cronică cu cianură de sodiu*” (pct. 67). Riscul pentru sănătatea umană există; conform studiilor științifice „*expunerea la cianuri provoacă, printre altele, dificultăți respiratorii*” (pct. 68). În plus, aceleași studii științifice citate de Curte evidențiază incertitudinea cu privire la „*raportul doză-efect în cazurile de intoxicare cronică cu cianură de sodiu*” (pct. 67 și 68 *in fine*). Astfel, ca și în alte cauze (azbest, expunere la riscul nuclear), ne confruntăm cu o categorie deosebită de efecte pe care le putem clasifica drept „toxice”. Industria modernă a utilizat adesea substanțe fără a ține seama sau fără a putea ține seama de efectele acestora asupra sănătății (dioxină, azbest, cadmiu, eteri de glicol, plumb și alte substanțe cancerigene sau mutagene). Cianura de sodiu este o substanță toxică care poate fi absorbită de organism prin inhalare, prin piele și ochi, precum și prin ingerare (pct. 66).

În speță, studiul de impact asupra mediului din 2001, depus la dosar de către guvernul pârât, atestă o creștere a numărului de afecțiuni ale aparatului respirator la copiii din vecinătatea exploatării (a se vedea pct. 58), în special în 1999, anul în care societatea *Aurul* a început să folosească tehnologia în cauză.

Desigur, expunerea la un anumit produs nu reprezintă o condiție suficientă pentru un prejudiciu. Dar o cauză absolut suficientă este aproape de negăsit în realitatea concretă: pentru a-și produce efectele, majoritatea cauzelor presupun prezența altor factori care nu se referă întotdeauna la răspunderea civilă. Prezența unei circumstanțe favorabile combinată cu absența unei cauze care poate fi identificată face, în opinia judecătorului, cauzalitatea suficient de probabilă pentru a putea fi acceptată. Soluția contrară prezintă un dublu inconvenient: primul este că se afirmă, printr-o hotărâre judecătorească, o lipsă de cauzalitate, în timp ce, din punct de vedere științific, există o probabilitate, în sensul că o concluzie negativă înseamnă ca un judecător să renunțe la folosirea tehnicii, clasice de altfel, a prezumției; cel de-al doilea este că se privează de orice despăgubire victima, care este, în cazul de față, aproape întotdeauna partea cea mai slabă.

Faptul că, în speță, un raport oficial indică o creștere a numărului de afecțiuni ale aparatului respirator în vecinătatea exploatării (pct. 58) nu este suficient pentru a ne sugera o corelație?

Dovada lipsei caracterului nociv trebuia adusă, în principiu, de stat, fără să li se impună reclamantilor o sarcină imposibilă (*probatio diabolica*), mai ales în lipsa unor informații privind efectele nocive ale cianurii de sodiu asupra organismului uman. În plus, Curtea denunță, în speță, lipsa informațiilor din partea autorităților statului. Nu este oare excesiv să se solicite reclamantilor să dovedească o cauză absolut suficientă, în special într-un context în care lipsesc informațiile oficiale? Nu este această situație în măsură să genereze o inegalitate a armelor?

Este necesar să se realizeze faptul că, în prezența acestor riscuri invizibile, concepția

clasică a legăturii de cauzalitate reprezintă un arhaism; pentru a ne convinge de acest lucru, este suficient să o aplicăm în plan medical (comparație deosebit de adecvată pentru acest gen de riscuri): să pretinzi o certitudine cauzală absolută pentru a lua măsuri de prevenire înseamnă să elimini orice formă de medicină preventivă, în special în cazul bolilor cardiovasculare, deoarece toate acțiunile de prevenire se bazează pe o abordare statistică.

În cele din urmă, aș vrea să fac referire la originea tratamentului formalist al cauzalității. În cadrul sistemului acuzator, trebuie în mod absolut ca vinovăția să îi aparțină uneia dintre părți. Într-un sens foarte real, fetișizarea legăturii de cauzalitate este produsul secundar al nevoii de repartizare a vinovăției, în mod discret, conform modelului alternativei.

Procedura judiciară, în cadrul căreia căutarea adevărului este doar un mijloc de soluționare a conflictului, și nu un scop în sine, tinde să deformeze percepția realității. Altfel spus, abordarea științifică obiectivă nu necesită identificarea părții responsabile; astfel, aceasta își poate permite să rămână mai nuanțată. Limbajele științei și dreptului sunt adesea discordante. Acest lucru este mai evident atunci când experții care iau parte la procedura judiciară, în special în cauzele penale, sfidează interpretările „alb și negru” pe care juriștii și instanțele le așteaptă de la ei.

Respectarea vieții private este o valoare primordială, a cărei apărare, de către instanța europeană, nu poate fi limitată de lipsa unei certitudini absolute, în special în contextul bolilor moderne.

În ceea ce privește art. 41 din convenție, consider că este revoltător că nu s-a acordat reclamanților nici o reparație cu titlu de prejudiciu moral, cu atât mai mult cu cât Guvernul însuși era de acord să le acorde reclamanților o anumită sumă cu acest titlu (pct. 130). Considerată împreună cu eforturile (de natură procedurală) depuse de reclamanți, starea de incertitudine în care au fost lăsate persoanele în cauză de-a lungul anilor reprezintă o suferință morală care merita o reparație în temeiul art. 41 din convenție. De altfel, aceasta este singura cauză de acest tip în care Curtea a decis să nu acorde nici o reparație cu titlu de prejudiciu moral.